

КОДЕКСИ ФАЗОИ ҲАВОИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Кодекси мазкур асосҳои ташкилӣ, ҳуқуқӣ ва иқтисодии истифодаи фазои ҳавоӣ ва амалисозии фаъолиятро дар соҳаи авиатсия бо мақсади қонеъ гардондани талаботи шаҳрвандон ва иқтисодиёт ба интиқоли ҳавоӣ ва корҳои авиатсионӣ, таъмини бехатарии парвози киштиҳои ҳавоӣ, инчунин таъмини бехатарӣ ва ҳифзи манфиатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

БОБИ 1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Соҳибхитиёрӣ нисбат ба фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Ҷумҳурии Тоҷикистон соҳибхитиёрии комил ва истисноиро нисбат ба фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон доро мебошад.

Моддаи 2. Доираи амали Кодекси мазкур

Кодекси мазкур нисбат ба муносибатҳое, ки ҳангоми истифодаи фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – фазои ҳавоӣ) аз ҷониби шахсони воқеию ҳуқуқӣ ё дар рафти амалӣ намудани фаъолият дар соҳаи авиатсия, аз ҷумла интиқоли ҳавоӣ ба вучуд меоянд, инчунин ҳангоми берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доштани киштиҳои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба миён меоянд, татбиқ мегардад, агар қонунгузориҳои давлати қабулкунанда ё шартномаҳои байналмилалӣ тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошанд.

Моддаи 3. Мафҳумҳои асосӣ

Дар Кодекси мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

1) аэродром – қитъаи муайяни сатҳи замин ё об (аз ҷумла ҳама гуна бино, иншоот ва таҷҳизот), ки пурра ё қисман барои нишаст, парвоз ва ҳаракати киштиҳои ҳавоӣ пешбинӣ шудааст;

2) узви ҳайати парвозӣ – узви ҳайати парвозии шаҳодатномадошта, ки ба зиммаи ӯ вазифаҳои мушаххас вобаста ба идораи киштии ҳавоӣ дар вақти парвоз вогузор шудаанд;

3) бағоч – молу мулки бастабандишудаи мусофир, ки тибқи меъёрҳои муқарраргардида тавассути киштии ҳавоӣ интиқол дода мешавад;

4) барномаи давлатӣ оид ба бехатарии парвозҳо – маҷмуи қоидаҳо, чорабиниҳо ва нақшаҳои мувофиқашудаи амалҳо, ки ҷиҳати баланд бардоштани сатҳи бехатарии парвозҳо равона шудаанд;

5) бехатарии авиатсионӣ – ҳифзи авиатсияи граждони аз ҳолатҳои даҳолати ғайриқонунӣ, ки тавассути чорабиниҳо ва ҷалби захираҳои инсонӣ ва моддию техникаӣ амалӣ карда мешавад;

6) бехатарии парвозҳо – ҳолате, ки зимни он хавфҳои марбут ба фаъолияти авиатсионӣ, ки ба истифодабарии киштиҳои ҳавоӣ дахл дорад ё бевосита чунин истифодабариро таъмин менамояд, то сатҳи имконпазир кам ва назорат карда мешавад;

7) бор - ҳама гуна молу мулки бо тартиби муқарраргардида тавассути киштии ҳавоӣ интиқолдиҳанда, ба истиснои почта, захираҳои дохиликишти ва бағоч (ҳамроҳишаванда ё ирсолшаванда);

8) бори дастӣ – молу мулки мусофир, ки мувофиқи меъёрҳои муқаррарнамудаи интиқолдиҳанда барои интиқол дар дохили киштии ҳавоӣ иҷозат дода шудааст;

9) борқабулкунанда – шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ, ки аз ҷониби боринтиқолдиҳанда барои қабули бор дар нуқтаи таъинот дар асоси шартнома ё санади дигари ҳуқуқӣ вақолатдор шудааст;

10) боринтиқолдиҳанда – шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ, ки тибқи шартномаи интиқоли бор аз номи худ ва ё аз номи соҳиби бори дар борхати авиатсионӣ зикргардида амал мекунад;

11) борхати авиатсионӣ – ҳуҷҷати дорои маълумот оид ба бор, ки барои бақайдгирӣ ва назорати гардиши он пешбинӣ гардида, далели интиқол, аз ҷумла баста шудани шартномаро байни боринтиқолдиҳанда ва интиқолдиҳанда оид ба интиқоли бор тасдиқ менамояд;

12) борҳои хатарнок - маснуот ё моддаҳои, ки метавонанд барои ҳаёт, саломатӣ, молу мулки мусофирон, бехатарии киштии ҳавоӣ ва (ё) муҳити атроф хатар эҷод намуда, дар Номгӯи борҳои хатарнок дарҷгардидае, ки дар дастурामалҳои техникаӣ зикр шудаанд ё мутобиқи ин дастурामалҳо тасниф гардидаанд;

13) интиқолдиҳанда – истифодабаранда, ки интиқоли ҳавоии мусофирон, бағоч, бор ва почтаро амалӣ намуда, барои машғул шудан бо чунин нави фаъолият дар соҳаи авиатсия тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозатнома дорад;

14) интиқоли ҳавоии дохилӣ – интиқоли ҳавоие, ки зимни он нуқтаи парвоз, нуқтаи таъинот ва ҳама нуқтаҳои нишастии киштии ҳавоӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷойгир шудаанд;

15) интиқоли ҳавоии тичоратӣ – парвози киштии ҳавоӣ бо мақсади интиқоли мусофирон, бор ва ё почта ба таври музднок ё кироя;

16) интиқоли ҳавоии байналмилалӣ– интиқоли ҳавоие, ки зимни он нуқтаи оғоз ва нуқтаи анҷоми парвоз мутаносибан дар ҳудуди ду давлат ё дар ҳудуди як давлат ҷойгир шудаанд, агар нуқтаи (нуқтаҳои) нишаст дар ҳудуди давлати дигар пешбинӣ шуда бошад;

17) интиқоли мунтазам – интиқоле, ки аз рӯйи хатсайрҳои муқарраргардида тибқи қадвали тасдиқшудаи ҳаракат анҷом дода мешавад;

18) интиқоли транзитӣ – интиқоли мусофирон, бағоч, бор ва почта аз як нуқта ба нуқтаи дигар тавассути нуқтаи фосилавӣ аз ҷониби як интиқолдиҳанда;

19) интиқоли трансфертӣ – интиқоли мусофирон ва бағоч аз нуқтаи оғози парвоз то нуқтаи таъинот бо парвози як ё якчанд интиқолдиҳанда бо нишастҳои фосилавӣ дар нуқтаи трансфертӣ;

20) истифодабаранда – шахс, ташкилот ё корхона, ки ба истифодабарии киштиҳои ҳавоӣ ё пешниҳоди хизматрасониҳо дар ин соҳа машғул мебошад;

21) киштии ҳавоӣ – ҳама гуна дастгоҳ, ки дар атмосфера аз ҳисоби таъсири амали мутақобили он бо ҳаво, ба истиснои ҳавоӣ аз сатҳи замин радшаванда, нигоҳ дошта мешавад;

22) киштиҳои ҳавоии бесарнишин – ҳамаи намудҳои дастгоҳ, ҳавопаймо, чархболе, ки бе сарнишини (ҳайати) дар дохили он буда парвоз менамояд ва ба таври фосилавӣ идора карда мешавад;

23) корхонаи авиатсионӣ – шахси ҳуқуқӣ, новобаста ба шакли моликият, ки мақсади асосии фаъолияти он ба таври музднок амалӣ намудани интиқоли ҳавоии мусофирон, бағоч, бор, почта ва (ё) иҷрои корҳои авиатсионӣ мебошад;

24) корҳои авиатсионӣ – корҳое, ки бо истифода аз киштиҳои ҳавоӣ дар соҳаҳои кишоварзӣ, соҳтмон, ҳифзи муҳити зист, инчунин дар самти расондани кумаки тиббӣ ва мақсадҳои дигар иҷро карда мешаванд;

25) коршоямии парвозии киштии ҳавоӣ – ҳолати техникӣ киштии ҳавоӣ, ки ба нишондиҳандаҳои муқарраргардидаи парвозию техникӣ, соҳти намунавӣ мувофиқат намуда, истифодабарии бехатар ва парвози сифатноки онро таъмин менамояд;

26) кумаки пеш аз табибӣ – ёрии таъҷилие, ки ба мусофири ниёзманд то пешниҳоди кумаки аввалияи тиббӣю санитарӣ расонда мешавад;

27) қоидаҳои авиатсионӣ - санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки меъёрҳои хусусияти умумидоштаро муқаррар карда, тартиби ташкил ва амалӣ намудани фаъолиятро дар соҳаи авиатсия танзим менамоянд;

28) қоидаҳои интиқоли ҳавоӣ – санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки меъёрҳои намунавии танзимкунандаи тартиби интиқоли мусофир, бағоч ва борро аз ҷониби корхонаҳои авиатсионӣ муқаррар менамоянд;

29) майдони нишаст – қитъаи замин, ях, сатҳи иншоот, аз ҷумла сатҳи иншооти шиноқунанда ё минтақаи обӣ, ки барои парвоз, нишаст ва ё барои парвозу нишаст муваққатӣ ё доимӣ, ҳаракат ва таваққуфи киштии ҳавоӣ пешбинӣ шудааст;

30) мусофир – шахси воқеие, ки шартномаи интиқоли ҳавоиро бастааст;

31) нақлиёти ҳавоӣ – намуди нақлиёте, ки ба авиатсияи граждани мансуб буда, барои интиқоли мусофирон, бағоч, бор, почта ва иҷрои корҳои авиатсионӣ пешбинӣ шудааст;

32) нигоҳдории техникаи киштиҳои ҳавоӣ – маҷмуи чорабиниҳои, ки ба амалӣ намудани истифодабарии техникаи киштиҳои ҳавоӣ (хизматрасонии техникӣ, таъмир, назорати ҳолати техникӣ, муҳофизат) тибқи талаботи муқарраргардида равона гардидаанд;

33) низоми авиатсионии бесарнишин – киштии ҳавоӣ ва ҷузъиёти ба он вобаста, ки бе сарнишини (хайати) дар дохили он буда идора карда мешаванд;

34) низоми идораи бехатарии парвозҳо - муносибати бомаром нисбат ба идораи бехатарии парвозҳо, ки аз сохтори зарурии ташкилӣ, тақсимои масъулият, уҳдадорихо, принципҳо ва қоидаҳои роҳбарикунанда иборат мебошад;

35) низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ - низоме, ки бехатарии истифодаи фазои ҳавоӣ ва сатҳи имконпазири бехатарии парвозҳоро ҳангоми хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ таъмин менамояд;

36) санади тичоратӣ – ҳуҷҷати шакли муайяни тасдиқкунандаи ҳолатҳое, ки метавонанд барои ҷавобгарии молу мулкӣ интиқолдиҳанда, мусофир, боринтиқолдиҳанда ё борқабулкунанда асос гарданд;

37) сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ - шахсе, ки аз ҷониби истифодабаранда (соҳибмулк)-и киштии ҳавоӣ таъин гардида, барои идораи мустақилонаи ин навъи киштии ҳавоӣ тайёриву таҷрибаи дахлдор дошта,

дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ва Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозатномаи дахлдори ҳавонавардро доро мебошад;

38) супоришномаи парвоз – ҳуҷҷати шакли муайян, ки тибқи он аъзои ҳайати парвозӣ барои парвоз муқаррар карда мешаванд;

39) тамғагузори бор, бағоч, бори дастӣ – сабти рамз, рақам ва аломатҳои дорои маълумот оид ба борқабулкунанда, қоидаҳои муносибат ба бор ва пуррагии он дар рӯйи бор, бағоч ё бори дастӣ, ки ҳамзамон чунин навиштаҷот метавонад дар рӯйи зарф ё борпечи бор сабт карда шавад;

40) таъминоти иттилоотии аэронавигатсионӣ – маҷмуи чорабиниҳо оид ба чамбоварӣ, таҳлил, коркард, нашр (инъикос) ва сари вақт таъмин намудани мутахассисони манфиатдори авиатсионӣ бо маълумоти пурра ва боэътимоди авиатсионие, ки барои ташкил ва анҷом додани парвозҳо, хизматрасонии онҳо заруранд ва ба баланд бардоштани беҳатарии парвозҳо, сифат ва эътимоднокии аэронавигатсия равона шудаанд;

41) таъминоти метеорологии аэронавигатсионӣ – маҷмуи чорабиниҳои ташкилию техникий ба таъмини беҳатарӣ ва самаранокии иқтисодии парвозҳо равонашуда бо роҳи ба ҳайати парвозии киштиҳои ҳавоӣ, ташкилоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ ва мақомоти дигари бо банақшагири ва таъминоти парвозҳо алоқаманд, пешниҳод намудани иттилооти метеорологие, ки барои иҷрои вазифаҳои онҳо зарур мебошад;

42) таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ – маҷмуи чорабиниҳои ташкилию техникий, ки барои дар омодагии доимӣ нигоҳ доштани объектҳо ва воситаҳои навигатсия, мушоҳида ва алоқа бо мақсади бо иттилооти радиолокатсионӣ, радионавигатсионӣ ва алоқаи барқии авиатсионӣ таъмин намудани истифодабарандагони фазои ҳавоӣ ва ташкилоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ равона гардидаанд;

43) фазои ҳавоӣ – фазои аз сатҳи замин ва об ба боло тулкашида дар ҳудуди сарҳади давлатӣ;

44) фурудгоҳ – маҷмуи иншоот, ки аэродром, аэровокзал ва иншооти дигари зарурии барои қабулу гусели киштиҳои ҳавоӣ, хизматрасонии интиқоли ҳавоӣ равонагардидаро дар бар гирифта, барои ин мақсадҳо дорои таҷҳизоти зарурӣ, мутахассисони авиатсионӣ ва кормандони дигар мебошад;

45) фурудгоҳи байналмилалӣ – фурудгоҳе, ки аз ҷониби давлат барои дар ҳудуди худ қабулу гусели киштиҳои ҳавоии иҷрокунандаи парвозҳои байналмилалӣ муайян карда шуда, дар он назорати гумрукӣ, сарҳадӣ,

санитарию карантинӣ (ҳангоми интиқоли ҳайвонот ва растанӣ) ва намудҳои дигари назорати ҳатмӣ ба амал бароварда мешаванд;

46) ҳатсайр – масири пешакӣ ҳисобшудаи парвози киштии ҳавоӣ дар байни нуқтаҳои оғоз ва анҷоми парвоз;

47) хизматрасонии аэронавигатсионӣ – хизматрасонии истифодабарандагони фазои ҳавоӣ, ки хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ, пешниҳоди иттилооти метеорологӣ ва аэронавигатсиониро дар тамоми марҳилаҳои парвози киштии ҳавоӣ дар бар мегирад;

48) хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ - хизматрасонии парвозию иттилоотӣ, огоҳсоии садамавӣ, хизматрасонии машваратии ҳаракати ҳавоӣ, хизматрасонии танзимгарии ҳаракати ҳавоӣ (хизматрасонии танзимгарии минтақавӣ, хизматрасонии танзимгарии наздикшавӣ ё хизматрасонии танзимгарии аэродромии киштии ҳавоӣ) вобаста ба ҳолатҳои дахлдор.

Моддаи 4. Қонунгузории фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Қонунгузории фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Кодекси мазкур, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, иборат мебошад.

БОБИ 2. ТАШКИЛИ ҶАЪОЛИЯТ ДАР СОҲАИ АВИАТСИЯ

Моддаи 5. Сиёсати давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия

Сиёсати давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия татбиқи маҷмуи чорабиниҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, техникӣ, ташкилӣ ва ғайраро пешбинӣ менамояд, ки ба иҷрои вазифаҳои зерин равона шудаанд:

- 1) таъмини беҳатарӣ ва истифодаи оқилонаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия;
- 2) таҳия ва татбиқи барномаҳои мақсадноки давлатӣ;
- 3) такмили ҷаъолияти авиатсионӣ;
- 4) ҳамкориҳои мутақобилан судманд бо давлатҳои хориҷӣ доир ба истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия.

Моддаи 6. Танзими давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ

Танзими давлатиро дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ мақомоти зерин амалӣ менамоянд:

1) мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ – танзими пурраи давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ;

2) мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани – танзими давлатии фаъолият дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ, ки бо тартиби муқарраргардида барои парвозҳои авиатсияи граждани ҷудо шудааст (роҳҳои ҳавоии дохили ва байналмилалӣ, хатҳои ҳавоии маҳаллӣ, минтақаҳои корҳои авиатсионӣ, аэродромҳои граждани, аэродромҳои обӣ ва майдони нишаст);

3) комиссияи байниидоравӣ оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ – танзими умумии фаъолияти мақомоти давлатӣ оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ.

Моддаи 7. Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия

Ба салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия мансубанд:

1) таҳияи самтҳои асосии сиёсати давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия;

2) фароҳам овардани шароит барои қонеъ гардондани талаботи иқтисодиёт ва аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ, авиатсия ва хизматрасониҳои бо онҳо алоқаманд;

3) ҳамроҳангсозии ҳамкориҳои байналмилалӣ, байнидавлатӣ, минтақавӣ ва ҳифзи манфиатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия;

4) таъмин ва амалӣ намудани назорат оид ба риояи ҳуқуқҳои истифодабарандагони фазои ҳавоӣ ва авиатсия;

5) роҳбарии умумии комиссияи байниидоравӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ, тасдиқи ҳайат ва низомномаи он;

6) тасдиқи сохтор ва низомномаҳои мақомоти танзимкунандаи давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия;

7) тасдиқи қоидаҳои махсуси ташкил ва таъмини парвозҳои литерӣ ва таҳти назоратӣ;

8) тасдиқи барномаҳои миллӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия, омода намудани мутахассисон;

9) қабули қарор дар бораи кушодани фурудгоҳи байналмилалӣ, аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак ва аэродромҳои истифодаи муштарак;

10) амалӣ намудани салоҳияти дигаре, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ кардааст.

Моддаи 8. Ваколатҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ

Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ Вазорати мудофияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Ваколатҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ дар қисми танзими пурраи давлатии истифодаи фазои ҳавоӣ тибқи дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд.

Моддаи 9. Ваколатҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани

Ба ваколати мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани дохил мешаванд:

1) татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсияи граждани, фароҳам овардани шароит барои таъмини бехатарии парвозҳо;

2) ҳамоҳангсозии фаъолият оид ба татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсияи граждани бо мақомоти дигари давлатӣ, инчунин бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ;

3) таҳия ва татбиқи нақшаҳои давлатӣ ва барномаҳои давлатии рушди авиатсияи граждани ва истифодаи фазои ҳавоӣ;

4) амалисозии ҳамкориҳои байналмилалӣ, байнидавлатӣ ва минтақавӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсияи граждани;

5) ташкили истифодаи фазои ҳавоӣ;

6) таҳия ва татбиқи стандартҳои миллии коршоямии парвозии киштиҳои ҳавоӣ, низом ва воситаҳои таъмини парвозҳо ва хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, инчунин қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсияи граждани;

7) таҳияи стандартҳо ва меъёрҳои истифодабарии парвозӣ ва техникаи киштиҳои ҳавоӣ, талаботи таҳассусӣ нисбат ба мутахассисони авиатсионӣ;

8) таҳия ва татбиқи барномаҳои давлатӣ оид ба бехатарии парвозҳо ва бехатарии авиатсионӣ, муқаррар намудани тартиби таҳия ва татбиқи низоми идораи бехатарии парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ;

9) мусоидат чихати гузарондани тағйироти институтсионалӣ ва сохторӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсияи граждани;

10) таҳлили маҷмуии фаъолият ва дурнамасозии рушди авиатсияи граждани, таҳияи тавсияҳо ва татбиқи тадбирҳо оид ба таъмини фаъолият ва рушди устувори он;

11) ҷамъоварӣ ва таҳлили маълумот оид ба омилҳои хатарнок ва хавфҳо, ки ба бехатарии парвозҳо таҳдид менамоянд, нигоҳдорӣ ва мубодилаи ингуна маълумот;

12) таъмини назорати фаъолияти сертификатсионӣ ва додани ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсияи граждани;

13) аккредитатсияи намояндагӣҳо ё филиалҳои ширкатҳои ҳавопаймоии хориҷӣ, ки интиқоли ҳавоиро ба (аз) Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ менамоянд;

14) таъмини назорати идоравии риояи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсияи граждани;

15) амалӣ намудани ваколатҳои дигар, ки тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидаанд.

БОБИ 3. ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ ПАРВОЗҲО

Моддаи 10. Бехатарии парвозҳо

Таҳвилгарони хизматрасониҳои аэронавигатсионӣ, истифодабарандагони фурудгоҳҳо, аэродромҳо ва киштиҳои ҳавоӣ, ташкилотҳо оид ба хизматрасонии техникии киштиҳои ҳавоӣ, корхонаҳои масъул барои конструксияи навъ ё истеҳсоли киштиҳои ҳавоӣ, муҳаррикҳо ё парраҳои ҳавоӣ ва муассисаҳои таълимии авиатсионӣ ҳангоми амалӣ намудани фаъолияти худ ва пешниҳоди хизматрасониҳо барои таъмини бехатарии парвозҳо мутобики қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгар мебошанд.

Моддаи 11. Барномаи давлатӣ оид ба бехатарии парвозҳо

Бо мақсади идораи бехатарии парвозҳо, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барномаи давлатӣ оид ба бехатарии парвозҳо қабул намуда, дар он принципҳо, қоидаҳо ва чорабиниҳои ба ноилшавӣ ва дастгирии сатҳи имконпазири таъмини бехатарии парвозҳо дар авиатсияи граждани равонашударо мутобик ба стандартҳо ва таҷрибаи тавсияшавандаи Ташкилоти байналмилалӣ авиатсияи граждани муқаррар менамояд.

Моддаи 12. Низоми идораи бехатарии парвозҳо

1. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани тибқи тартибе, ки дар доираи таъмини татбиқи барномаи давлатӣ оид ба бехатарии парвозҳо муқаррар гардидааст, тартиби таҳия ва татбиқи низоми идораи

бехатарии парвозхоро барои таҳвилгарони хизматрасониҳои аэронавигатсионӣ, истифодабарандагони фурудгоҳҳо, аэродромҳо ва киштиҳои ҳавоӣ, ташкилотҳо оид ба хизматрасонии техникӣ киштиҳои ҳавоӣ, корхонаҳои масъул барои конструксияи навъ ё истеҳсоли киштиҳои ҳавоӣ, муҳаррикҳо ё парраҳои ҳавоӣ ва муассисаҳои таълимии авиатсионӣ муқаррар менамояд.

2. Таҳвилгарони хизматрасониҳои аэронавигатсионӣ, истифодабарандагони фурудгоҳҳо, аэродромҳо ва киштиҳои ҳавоӣ, ташкилотҳо оид ба хизматрасонии техникӣ киштиҳои ҳавоӣ, корхонаҳои масъул барои конструксияи навъ ё истеҳсоли киштиҳои ҳавоӣ, муҳаррикҳо ё парраҳои ҳавоӣ ва муассисаҳои таълимии авиатсионӣ низоми идораи бехатарии парвозхоро дар асоси барномаи давлатӣ оид ба бехатарии парвозҳо ҷорӣ менамоянд.

3. Тартиби ташкил ва истифодаи низоми идораи бехатарии парвозҳо бо Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим карда мешавад.

Моддаи 13. Назорати таъмини бехатарии парвозҳо

Бо мақсади идораи бехатарии парвозҳо, мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани назоратро оид ба таъмини бехатарии парвозҳо мутобиқи стандартҳо ва таҷрибаи тавсияшавандаи Ташкилоти байналмилалӣ авиатсияи граждани амалӣ менамояд.

БОБИ 4. ТАРТИБИ ИСТИФОДАИ ФАЗОИ ҲАВОЙ ВА ФАЪОЛИЯТ ДАР СОҲАИ АВИАТСИЯ

Моддаи 14. Истифодаи фазои ҳавоӣ

1. Истифодабарандагони фазои ҳавоӣ шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие шуда метавонанд, ки фаъолиятро оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ анҷом медиҳанд ва дар раванди он дар фазои ҳавоӣ ҳаракат ё ҷойгиршавии объектҳои гуногуни моддӣ (парвози киштиҳои ҳавоӣ, мушакҳо, дастгоҳҳои дигари парвозкунанда ё сохтмони иншооти баландошён, ба қор даровардани мисборҳо), инчунин гузарондани қорҳои тарқишӣ, ба атмосфера партофтани афканишоти электромагнитӣ ё афканишоти дигар, моддаҳои хатарнок, ки дидашавандагиро паст ва ба бехатарии ҳаракати ҳавоӣ таҳдид менамоянд, ба амал меоянд.

2. Қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 15. Принципҳои истифодаи фазои ҳавоӣ

Истифодаи фазои ҳавоӣ ба принципҳои зерин асос меёбад:

- 1) аҳаммияти фазои ҳавоӣ ҳамчун асоси ҳаёт ва фаъолияти инсон;
- 2) муносибат ба истифодаи фазои ҳавоӣ ҳамчун объекти моликияти давлатӣ;
- 3) истифодаи мақсадноки захираҳои фазои ҳавоӣ;
- 4) афзалияти истифодаи фазои ҳавоӣ барои эҳтиёҷоти давлат ва аҳоли;
- 5) коҳиш додан ва пешгирӣ намудани ифлосшавии фазои ҳавоӣ;
- 6) иштироки тарафҳои манфиатдор дар омода ва қабул намудани қарорҳо оид ба истифодаи захираҳои фазои ҳавоӣ;
- 7) дастрасии баробари шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ба ҳуқуқи истифодаи фазои ҳавоӣ;
- 8) истифодаи оқилона ва самараноки фазои ҳавоӣ;
- 9) ҳифзи фазои ҳавоӣ;
- 10) роҳ надодан ба таъсири аз меъёр зиёд ба муҳити зист ҳангоми истифодаи фазои ҳавоӣ;
- 11) ҷуброни хароҷоти зарари расондашуда ба ҳолати фазои ҳавоӣ.

Моддаи 16. Афзалиятҳои давлатӣ ҳангоми истифодаи фазои ҳавоӣ

1. Ҳама истифодабарандагони фазои ҳавоӣ барои истифодаи он ҳуқуқи баробар доранд.

2. Дар сурати ба миён омадани талаботи дар як вақт истифода намудани фазои ҳавоӣ аз ҷониби ду ё зиёда истифодабарандагони фазои ҳавоӣ, ҳуқуқи истифодаи он ба истифодабарандагон мутобиқи афзалиятҳои давлатӣ бо тартиби зерин дода мешавад:

- 1) рафъи ҳамлаи ҳавоӣ, пешгирӣ ва қатъи вайронкунии Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳамлаи мусаллаҳона ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- 2) расондани кумак дар ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти табиӣ ва техногенӣ;
- 3) фаровардан, ҷустуҷӯ ва тахлияи дастгоҳҳои кайҳонӣ ва ҳайати парвозӣ;
- 4) пешгирӣ намудан ва роҳ надодан ба вайронкунии қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоӣ;
- 5) иҷрои парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ, аз ҷумла ба манфиати иқтисодии мудофиавӣ ва амнияти давлат ё фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои

ҳавоӣ, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешаванд;

6) иҷрои парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ ё фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ, ки тибқи созишномаҳои махсус анҷом дода мешаванд;

7) иҷрои парвозҳои киштиҳои ҳавоии авиатсияи давлатӣ ҳангоми санҷишҳои ногаҳонии тайёрии ҷангӣ, инчунин ҳангоми тағйирдиҳии ҷойгиршавии қисмҳо ва ҷузъу томҳои авиатсияи давлатӣ;

8) амалӣ намудани интиқоли мунтазами ҳавоии мусофирон ва бағоч;

9) иҷрои парвозҳои киштиҳои ҳавоии давлатӣ дар рафти амалӣ намудани парвозҳои нақшавӣ;

10) иҷрои парвозҳои киштиҳои ҳавоии авиатсияи таҷрибавӣ;

11) амалӣ намудани интиқоли ҳавоии мунтазами бор ва почта;

12) амалӣ намудани интиқоли ҳавоии номунтазам, иҷрои корҳои авиатсионӣ;

13) гузарондани чорабиниҳои таълимӣ, варзишӣ, намоишӣ ва чорабиниҳои дигар;

14) иҷрои парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ ё фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ, ки бо мақсади қонеъ гардондани эҳтиёҷоти шаҳрвандон анҷом дода мешаванд.

Моддаи 17. Ташкили истифодаи фазои ҳавоӣ

1. Ташкили истифодаи фазои ҳавоӣ маҷмуи тадбирҳоеро пешбинӣ менамояд, ки ба таъмини фаъолияти бехатар, мунтазам ва аз ҷиҳати иқтисодӣ самаранокӣ ҳамаи истифодабарандагони манфиатдори фазои ҳавоӣ равона карда шудаанд.

2. Ташкили истифодаи фазои ҳавоӣ тадбирҳои зеринро дар бар мегирад:

1) муқаррар намудани сохтор ва таснифоти фазои ҳавоӣ;

2) банақшаگیرӣ ва ҳамоҳангсозии истифодаи фазои ҳавоӣ мутобиқи афзалиятҳои давлатие, ки дар моддаи 16 Кодекси мазкур муқаррар гардидаанд;

3) таъмин намудани тартиби иҷозатдиҳӣ ва огоҳсозии истифодаи фазои ҳавоӣ;

4) муқаррар кардани қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоӣ ва таъмин намудани иҷрои онҳо;

5) ташкил намудани ҳаракати ҳавоӣ, ки инҳоро дар бар мегирад:

- а) хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ;
- б) ташкили чараёнҳои ҳаракати ҳавоӣ;
- в) ташкили фазои ҳавоӣ бо мақсади таъмин намудани хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ ва ташкили чараёнҳои ҳаракати ҳавоӣ;
- б) назорати давлатӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ.

3. Ташкил ва ҳамоҳангсозии истифодаи фазои ҳавоӣ аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия, мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ ва мақомоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоии (идораи парвозҳои) истифодабарандагони фазои ҳавоӣ дар минтақаҳо ва ноҳияҳои барои онҳо муқарраргардида бо тартиби муайяннамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд.

4. Низомнома дар бораи низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 18. Сохтори фазои ҳавоӣ

1. Ба сохтори фазои ҳавоӣ минтақаҳо, ноҳияҳо ва хатсайрҳои хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, роҳҳои ҳавоӣ, хатҳои ҳавоии маҳаллӣ, минтақаҳои аэродромҳо, гидроаэродромҳо ва марказҳои (узелҳои) ҳавоӣ, минтақаҳо ва хатсайрҳои махсуси парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ, минтақаҳои мамнуъ, минтақаҳои хатарнок, машқгоҳҳо, минтақаҳои корҳои таркишӣ, минтақаҳои маҳдуд барои парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ ва унсурҳои дигари сохтори фазои ҳавоии муқарраргардида оид ба анҷом додани фаъолият дар фазои ҳавоӣ дохил мешаванд.

2. Сохтори фазои ҳавоӣ аз тарафи мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани якҷо бо мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ таҳия гардида, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 19. Тартиби истифодаи фазои ҳавоӣ

Мутобиқи сохтор ва таснифи фазои ҳавоӣ, инчунин қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоӣ тартиби иҷозатдиҳӣ ва огоҳсозии истифодаи фазои ҳавоӣ муқаррар карда мешаванд. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи бандҳои 1)-4) қисми 2 моддаи 16 Кодекси мазкур оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ мақомоти дахлдори низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ огоҳонида мешаванд.

Моддаи 20. Иҷозат, манъ ё маҳдуд намудани истифодаи фазои ҳавоӣ

1. Истифодаи фазои ҳавоӣ дар асоси иҷозати мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ, ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи бандҳои 1)-

4) қисми 2 моддаи 16 Кодекси мазкур, бо огоҳсозии ҳатмии мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ дар ин хусус, амалӣ карда мешавад.

2. Истифодаи фазои ҳавоӣ ё қитъаҳои алоҳидаи он метавонад бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муваққатан манъ ё маҳдуд карда шавад.

3. Иттилоот оид ба минтақаҳо ва муҳлатҳои амали речаҳои муқарраргардидаи истифодаи фазои ҳавоӣ аз ҷониби мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ ба маълумоти истифодабарандагони авиатсионӣ расонда мешавад.

Моддаи 21. Назорат оид ба риояи қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоӣ

1. Назорат оид ба риояи қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоиро мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ, мақомоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ (идораи парвозҳо), истифодабарандагони фазои ҳавоӣ дар минтақаҳо ва мавзӯҳои барои онҳо муқарраргардида, инчунин мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ дар қисми ошкор кардани киштиҳои ҳавоии вайронкор амалӣ менамоянд.

2. Мақомоти дар қисми 1 моддаи мазкур зикргардида, инчунин истифодабарандагони фазои ҳавоӣ уҳдадоранд, ки ҷиҳати пешгирӣ ва (ё) қатъи вайронкунии қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоӣ чораҳои пешбининамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистонро татбиқ намоянд.

3. Вайронкунии қоидаҳои истифодаи фазои ҳавоӣ тибқи тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб гирифта мешавад.

Моддаи 22. Пешниҳоди хизматрасонии аэронавигатсионӣ

1. Хизматрасонии аэронавигатсионӣ ба ҳамаи истифодабарандагони фазои ҳавоӣ пешниҳод гардида, аз инҳо иборат мебошад:

- 1) хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ;
- 2) таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ;
- 3) таъминоти метеорологии аэронавигатсия;
- 4) таъминоти маълумоти аэронавигатсионӣ.

2. Хизматрасонии аэронавигатсионӣ ба таври музнок пешниҳод карда мешавад.

Моддаи 23. Хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ

1. Хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ аз намудҳои зерин иборат мебошад:

- 1) хизматрасонии танзимгарии ҳаракати ҳавоӣ;

2) хизматрасонии парвозию иттилоотӣ;

3) хабардорсозии садамавӣ.

2. Вазифаҳои хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ вобаста аз намуди хизматрасонии пешниҳодшаванда инҳо мебошанд:

1) пешгирӣ намудани бархӯрди киштиҳои ҳавоӣ;

2) пешгирӣ намудани бархӯрди киштиҳои ҳавоии дар майдони манёврқунӣ бо монеаҳои дар ин майдон ҷойдошта;

3) тезонидан ва нигоҳдории чараёни бомароми ҳаракати ҳавоӣ;

4) пешниҳоди машварат ва иттилооти зарурӣ барои таъмини иҷрои беҳатар ва самараноки парвозҳо;

5) огоҳсозии ташкилоти дахлдор оид ба киштиҳои ҳавоие, ки ба кумаки хадамоти ҷустуҷӯию наҷотдиҳӣ эҳтиёҷ доранд ва мусоидати зарурӣ ба ин ташкилот.

3. Бо мақсади таъмини парвозҳои байналмилалӣ ташкилоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ метавонанд бо ташкилоти дахлдори давлатҳои дигар ва ташкилоти байналмилалӣ ҳамкорӣ намоянд.

4. Тартиби хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 24. Таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ

1. Таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ аз пешниҳоди низоми алоқа, навигатсия ва мушоҳида ба истифодабарандагони фазои ҳавоӣ иборат мебошад.

2. Вазифаҳои таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ инҳо мебошанд:

1) ташкили таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ;

2) ташкил ва амалӣ намудани истифодабарии техникаи иншоот ва воситаҳои таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ;

3) таъмини мутобиқати электромагнитии воситаҳои таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ.

3. Барои пешниҳоди таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ ба истифодабарандагони фазои ҳавоӣ, мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ дар мувофиқа бо мақоми

ваколатдори давлатӣ дар соҳаи алоқаи барқӣ тибқи тартиби муқарраргардида радиобасомадҳоеро ҷудо менамояд, ки бояд аз халалҳо ҳифз карда шаванд.

4. Бо мақсади таъмини парвозҳои байналмилалӣ ташкилоти пешниҳодкунандаи таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ метавонанд бо ташкилоти дахлдори давлатҳои дигар ва ташкилоти байналмилалӣ ҳамкорӣ намоянд.

5. Истифода ва пешниҳоди радиобасомадҳои авиатсионии маҷмӯӣ ва намуди дигари фаъолият дар соҳаи алоқаи барқии авиатсионӣ бо қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим карда мешавад.

6. Тартиби амалӣ намудани таъминоти радиотехникии парвозҳо ва алоқаи барқии авиатсионӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 25. Таъминоти метеорологии аэронавигатсия

1. Таъминоти метеорологии аэронавигатсия пешниҳоди маълумотро дар бораи вазъи кунунии обу ҳаво дар аэродромҳо, пешгуӣи вазъи обу ҳаво ва огоҳонидани ҳолатҳои номусоиди барои авиатсия хавфноки обу ҳаво дар аэродромҳо, хатсайрҳои парвоз ва дар минтақаҳои қорҳои авиатсионӣ дар бар мегирад.

2. Бо мақсади таъмини парвозҳои байналмилалӣ ташкилоте, ки таъминоти метеорологии аэронавигатсияро пешниҳод менамояд, метавонад бо ташкилоти дахлдори давлатҳои дигар ва ташкилоти байналмилалӣ ҳамкорӣ намояд.

3. Тартиби амалӣ намудани таъминоти метеорологии аэронавигатсия тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 26. Таъминоти иттилооти аэронавигатсионӣ

1. Маълумоти аэронавигатсионие, ки барои ташкилу иҷрои парвозҳо ва хизматрасонии онҳо зарур аст, дар Маҷмуаи иттилооти аэронавигатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр карда мешавад.

2. Мақомоти давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки сарчашмаи иттилооти аэронавигатсионӣ мебошанд, уҳдадоранд бо мақсади сари вақт нашр ва паҳн намудани иттилооти аэронавигатсионӣ ба мақомоти иттилооти аэронавигатсионӣ маълумоти заруриро пешниҳод намоянд.

3. Бо мақсади таъмини парвозҳои байналмилалӣ ташкилоте, ки иттилооти аэронавигатсиониро таъмин менамоянд, метавонанд бо ташкилоти дахлдори давлатҳои дигар ва ташкилоти байналмилалӣ ҳамкорӣ намоянд.

4. Тартиби таъмини иттилооти аэронавигатсионӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 27. Талабот оид ба ҳифзи муҳити зист аз таъсири зараровари фаъолият вобаста ба истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия

1. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи ҳифзи муҳити зист ва мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани уҳдадоранд чихати назорат ва кам намудани таъсири зарари истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия ба муҳити зист чораҳои зарурӣ андешанд.

2. Ташкилот ва корхонаҳое, ки дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия фаъолият мекунанд, барои риояи талабот оид ба ҳифзи муҳити зист аз таъсири омилҳои манфии техногенӣ, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, масъул мебошанд.

3. Назорати давлатӣ аз рӯи мутобиқати фаъолият оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия ба зиммаи мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба ҳифзи муҳити зист ва соҳаи авиатсияи граждани вогузор карда мешавад.

4. Талабот оид ба ҳифзи муҳити зист (садои авиатсионӣ ва афканишоти муҳаррикҳои авиатсионӣ) тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 28. Намудҳои авиатсия

Мувофиқи мақсадҳои истифодашавӣ авиатсия ба давлатӣ, граждани ва таҷрибавӣ тақсим мешавад.

Моддаи 29. Авиатсияи давлатӣ

1. Авиатсияе, ки барои амалӣ намудани вазифаҳои ҳарбӣ, сарҳадӣ, милитсия, гумрук ва хизмати дигари давлатӣ, инчунин барои иҷрои вазифаҳои сафарбарӣ мудофиавӣ истифода мешавад, ба авиатсияи давлатӣ мансуб мебошад.

2. Авиатсияи давлатӣ бо мақсадҳои тиҷоратӣ истифода намешавад, ба истиснои ҳолатҳои истифода гардидани он бо иҷозат ва тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Моддаи 30. Авиатсияи граждани

1. Авиатсияе, ки бо мақсади таъмини эҳтиёҷоти аҳоли ва иқтисодиёт истифода мешавад, ба авиатсияи граждани мансуб мебошад. Авиатсияи

гражданӣ ба авиатсияи граждании тичоратӣ ва авиатсияи таъиноти умум тақсим мешавад.

2. Авиатсияи граждане, ки бо мақсадҳои тичоратӣ барои интиқоли мусофирон, бағоч, бор, почта ва корҳои авиатсионӣ истифода мешавад, ба авиатсияи граждании тичоратӣ мансуб мебошад.

3. Авиатсияи граждане, ки ройгон истифода мешавад, ба авиатсияи таъиноти умум мансуб мебошад.

Моддаи 31. Авиатсияи таҷрибавӣ

1. Авиатсияе, ки барои гузарондани корҳои таҷрибавӣ-конструкторӣ, озмоишӣ, илмӣ-таҳқиқотӣ, инчунин озмоиши техникаи авиатсионӣ ва таҷҳизоти дигар истифода мешавад, ба авиатсияи таҷрибавӣ мансуб мебошад.

2. Авиатсияи таҷрибавӣ бо мақсадҳои тичоратӣ истифода намешавад.

Моддаи 32. Танзими давлатии фаъолият дар соҳаи авиатсия

1. Танзими давлатии фаъолият дар соҳаи авиатсия аз муқаррар намудани қоидаҳо ва расмиёте, ки иҷрояшон барои ҳамаи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии амаликунандаи фаъолият дар ин соҳа ҳатмӣ мебошад, иборат аст.

2. Танзими давлатии фаъолияти авиатсияи давлатӣ аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ амалӣ карда мешавад.

3. Танзими давлатии фаъолияти авиатсияи граждани аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани амалӣ карда мешавад.

4. Танзими давлатии фаъолияти авиатсияи таҷрибавӣ мувофиқан аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ ва авиатсияи граждани амалӣ карда мешавад.

5. Дахлати мақомоти ваколатдори давлатии дар қисмҳои 2 ва 3 моддаи мазкур зикршуда ба фаъолияти хоҷагидорӣ корхонаҳои тобеияти соҳавидошта манъ аст.

БОБИ 5. ОБЪЕКТҲОИ ИНФРАСОҲТОРИ АВИАТСИЯ. КОРХОНАҲОИ АВИАТСИОНӢ

Моддаи 33. Объектҳои инфрасохтори авиатсия

1. Ба объектҳои инфрасохтори авиатсия аэродромҳо, фурудгоҳҳо, объектҳои низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ, инчунин таҷҳизоту ҳадамоти онҳо дохил мешаванд.

2. Аэродромҳо мутобиқи таъиноти вазифавиашон ба аэродромҳои авиатсияи давлатӣ ва аэродромҳои авиатсияи граждани тақсим мешаванд.

3. Бо мақсади таъмини эҳтиёҷоти иқтисодӣ ва истифодабарии ташкилот ва шахрвандон метавонанд майдонҳои нишасти муваққатӣ ва доимоамалкунанда истифода шаванд.

Моддаи 34. Бақайдгирии давлатии аэродромҳо, майдонҳои нишасти доимоамалкунанда ва фурудгоҳҳо

1. Аэродромҳо ва майдонҳои нишасти доимоамалкунандаи авиатсияи давлатӣ бояд ба қайди хатмӣ гирифта шуда, ба Феҳристи давлатии аэродромҳои авиатсияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда шаванд. Пешбурди феҳристи мазкур ба зиммаи мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ вогузор карда мешавад.

2. Аэродромҳои граждани ва фурудгоҳҳо танҳо дар сурати доштани шаҳодатномаҳо (сертификатҳо)-и коршоямӣ бояд ба қайди хатмӣ гирифта шуда, ба Феҳристи давлатии аэродромҳо ё фурудгоҳҳои граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда мешаванд. Пешбурди феҳристи мазкур ба зиммаи мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани вогузор карда мешавад.

3. Аэродромҳо ё фурудгоҳҳои граждани дар ҳолатҳои зерин аз феҳристи давлатӣ хориҷ карда мешаванд:

1) вайрон кардани талаботи бақайдгирии давлатии аэродром ё фурудгоҳ ва талабот оид ба таъмини истифодабарии беҳатари онҳо;

2) дар асоси дархости соҳибмулки аэродром ё фурудгоҳ.

4. Дар сурати аз феҳристи давлатӣ хориҷ гардидани аэродром ё фурудгоҳ фаъолияти аэродром ё фурудгоҳи мазкур боз дошта шуда, шаҳодатномаи бақайдгирии давлатии аэродром ё фурудгоҳ бекор карда мешавад.

5. Бақайдгирии давлатии ҳуқуқи моликият ва ҳуқуқҳои дигари молумулкӣ ба аэродромҳо ва фурудгоҳҳо, маҳдуд кардани ин ҳуқуқҳо, пайдоиш, гузариш ва қатъи онҳо, инчунин муқаррар намудани тартиби бақайдгирии давлатӣ ва асосҳои рад кардани бақайдгирии давлатии ҳуқуқ ба ин объектҳо ва аҳдҳо бо онҳо тибқи тартиби муқаррарнамудаи Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

6. Андоза ва тартиби пардохти хироч барои бақайдгирии давлатии аэродромҳои граждани ва фурудгоҳҳо тибқи қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 35. Аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак ва аэродромҳои истифодаи муштарак

1. Бо қарори Ҳукумати Қумҳурии Тоҷикистон метавонад аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак, ки дар онҳо авиатсияи граждани, давлатӣ ё таҷрибавӣ ҷойгир карда мешаванд ва аэродромҳои истифодаи муштарак – аэродромҳои авиатсияи давлатӣ, ки дар онҳо парвоз, нишаст, ҳаракат ва таваққуфи киштиҳои ҳавоии граждани мувофиқи қадвали парвозҳо амалӣ гардида, дар ин аэродром ҳуқуқи ҷойгиршавӣ надоранд, ташкил карда шаванд.

2. Истифодабарии аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак ва аэродромҳои истифодаи муштарак дар асоси шартномаҳо сурат мегирад.

3. Аэродромҳои ҷойгиршавии муштарак ва аэродромҳои истифодаи муштарак бояд ба талаботи сертификатсионии нисбат ба аэродромҳои граждани пешбинишаванда ҷавобгӯй бошанд.

Моддаи 36. Талабот оид ба истифодабарии бехатари аэродром ва майдони нишаст

1. Аэродром ва майдони нишаст доимоамалкунанда, ки дар онҳо парвозҳо анҷом дода мешаванд, бояд шаҳодатномаи (сертификати) коршоямии истифодабарии амалкунанда дошта бошанд.

2. Истифодабарии аэродром ва майдони нишаст доимоамалкунанда мувофиқи қоидаҳои муқаррарнамудаи Ҳукумати Қумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад. Парвозҳо дар аэродром ва майдони нишаст доимоамалкунанда мувофиқи дастурамал оид ба иҷрои парвозҳо, ки бо мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия мувофиқа мегардад, иҷро карда мешаванд.

3. Қоидаҳои сертификатсияи аэродром ва майдони нишаст доимоамалкунанда тибқи Кодекси мазкур ва Қоидаҳои авиатсионии Қумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

4. Истифодабарандаи (соҳибмулки) аэродром ё майдони нишаст барои нигоҳдории техникӣ ва ба талаботи муқарраргардида мутобиқат доштани онҳо чораҳои дахлдор меандешад.

Моддаи 37. Хизматрасонии киштиҳои ҳавоӣ дар аэродромҳо ва фурудгоҳҳо

1. Ҳама намуди хизматрасониҳои киштиҳои ҳавоӣ дар аэродромҳо ва фурудгоҳҳо дар асоси шартнома тибқи қоидаҳои муқарраргардида ва бо шартҳои ягона муздноқ анҷом дода мешаванд, ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

2. Аэродромҳо ва фурудгоҳҳо метавонанд барои қабул ва гусели киштиҳои ҳавоӣ бо сабабҳои техникӣ, метеорологӣ ва сабабҳои дигар, ки ба бехатарии парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ таҳдид мекунанд, муваққатан баста шаванд.

3. Аэродромҳо ва фурудгоҳҳо дар замони ҷанг ва (ё) дар ҳолати ҷорӣ гардидани вазъияти ғавқулода мутобиқи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода мешаванд.

Моддаи 38. Объектҳои низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ

1. Низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ низоми давлатие мебошад, ки барои таъмини бехатар ва аз ҷиҳати иқтисодӣ самараноки ҳаракати ҳавоӣ ва фаъолияти дигар оид ба истифодаи фазои ҳавоӣ тавассути муттаҳидсозии маҷмуии имкониятҳои одамон, иттилоот, технология, воситаҳо ва ҳадамот дар асоси истифодаи низоми алоқаи дохиликиштӣ, заминӣ ва (ё) кайҳонӣ, навигатсионӣ ва мушоҳидавӣ муайян гардидааст.

2. Ба объектҳои низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ маҷмааи биноҳо, иншоот, коммуникатсия, инчунин объектҳои рӯизаминии воситаҳо ва низоми хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, навигатсия, нишаст ва алоқа, ки барои ташкили ҳаракати ҳавоӣ пешбинӣ шудаанд, дохил мешаванд.

3. Номгӯии объектҳои низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ ва талабот ба онҳо аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд.

Моддаи 39. Сохтмон ва таҷдиди аэродромҳо, фурудгоҳҳо ва объектҳои низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ

1. Сохтмон ва таҷдиди аэродромҳо, фурудгоҳҳо ва объектҳои низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ мутобиқи меъёрҳои фаъолияти шаҳрсозии танзими махсус ба амал оварда мешаванд.

2. Ҷудо гардидани қитъаи замин барои аэродром, фурудгоҳ ё объекти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ мутобиқи Кодекси замини Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

3. Истифодаи қитъаи сатҳи об барои таваккуф, парвоз ва нишастии киштиҳои ҳавоӣ, инчунин барои эҳтиёҷоти дигари авиатсионӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

4. Сохтмон ва таҷдиди аэродромҳо, фурудгоҳҳо ва объектҳои низоми ягонаи ташкили ҷазои ҳавоӣ бо мақомоти дахлдори иҷроияи ҳокимияти давлатӣ мувофиқа карда мешаванд.

5. Ҳангоми сохтмон ва таҷдиди аэродромҳо, фурудгоҳҳо ва объектҳои низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ бояд омилҳои ҳифзи муҳити зист ва аҳоли аз таъсири зараровари фаъолият дар соҳаи авиатсия, инчунин омилҳои таъсиррасон ба муҳити зист ва фаъолияти аҳоли ба бехатарии иҷроии парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ ба назар гирифта шаванд.

Моддаи 40. Сохтмон ва ҷойгиркунии объектҳои гуногун дар ҳудуди наздиаэродромӣ, минтақаи аэродром ва наздикии объектҳои радиолокатионӣ, радионавигатионӣ ва алоқа

1. Дар минтақаи аэродром ҷойгиркунии биноҳо, иншоот, хатҳои алоқа, хатҳои интиқоли барқ, объектҳои радиотехникӣ ва объектҳои дигари баландошёна, бояд мутобиқан бо мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани, мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ ва мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ мувофиқа карда шаванд.

2. Ҷойгиркунии хатҳои алоқа ва хатҳои интиқоли барқ, иншооти табиноти гуногун дар минтақаи амали низоми нишаст, дар наздикии объектҳои радиолокатионӣ, радионавигатионӣ ва воситаҳои алоқа, ки барои таъмини парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ пешбинӣ шудаанд, инчунин ҷойгиркунии объектҳои нурафкани радиои бояд мутобиқан бо мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ, мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани, мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ, инчунин бо мақомоти дахлдори иҷроияи ҳокимияти давлатӣ мувофиқа карда шаванд.

3. Минтақаи наздиаэродромӣ бо қарори мақомоти дахлдори иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, ки мутобиқан бо мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани ва мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ мувофиқа мегардад, бо мақсади таъмини бехатарии парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ, рушди ояндаи фурудгоҳ ва пешгирии таъсири манфии таҷҳизоти аэродромӣ ва парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ ба саломатии аҳоли ва

муҳити зист мутобиқи Кодекси мазкур, қонунгузорию Қумхурии Тоҷикистон оид ба замин ва шаҳрсозӣ бо назардошти талаботи қонунгузорӣ дар соҳаи таъмини беҳатарии санитарияю эпидемиологияи аҳоли, муқаррар карда мешавад.

4. Минтақаи наздиаэродромӣ минтақаи дорои шартҳои махсуси истифодаи ҳудуд мебошад.

5. Дар минтақаи наздиаэродромӣ метавонанд маҳдудиятҳои истифодаи қитъаҳои замин ва ё объектҳои ғайриманкули дар онҳо ҷойгиршуда ва амалӣ намудани фаъолияти иқтисодӣ ё фаъолияти дигар, бо назардошти тақсими намудан ба минтақаҳои махсуси зерин, муқаррар карда шаванд:

1) минтақаи махсуси яқум, ки дар он ҷойгиронии объектҳои, ки барои ташкил ва хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, интиқоли ҳавоӣ, таъмини парвоз, нишаст, ҳаракат ва таваққуфи киштии ҳавоӣ пешбинӣ нашудаанд, манъ аст;

2) минтақаи махсуси дуҷум, ки дар он ҷойгиронии объектҳои, ки барои хизматрасонии мусофирон ва коркарди бағоч, бор ва почта, хизматрасонии киштиҳои ҳавоӣ, нигоҳдории сӯзишвории авиатсионӣ ва бо сӯзишворӣ пур кардани киштиҳои ҳавоӣ, таъмини энергияи барқ, инчунин объектҳои ба инфрасохтори фурудгоҳ марбут набуда, манъ аст;

3) минтақаи махсуси сеҷум, ки дар он ҷойгиронии объектҳои, ки баландиашон аз меъёрҳои маҳдудиятҳои муқаррарнамудаи мақомоти дахлдори давлатӣ ҳангоми муайянсозии минтақаи дахлдори наздиаэродромӣ зиёд мебошад, манъ аст;

4) минтақаи махсуси чорум, ки дар он ҷойгиронии объектҳои манъ карда мешавад, ки ба кори объектҳо, воситаи низоми рӯизаминии хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, навигатсия, нишаст ва алоқа, ки барои ташкили ҳаракати ҳавоӣ пешбинӣ гардида, берун аз минтақаи махсуси яқум ҷойгир шудаанд, ҳалал мерасонанд;

5) минтақаи махсуси панҷум, ки дар он ҷойгиронии объектҳои хатарноки истеҳсоли, ки фаъолияти онҳо метавонад ба беҳатарии парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ таъсир расонад, манъ аст;

6) минтақаи махсуси шашум, ки дар он ҷойгиронии объектҳои, ки ба чалб ва чамъшавии анбуҳи паррандагон мусоидат мекунанд, манъ аст;

7) минтақаи махсуси ҳафтум, ки дар он бинобар аз ҳад зиёд будани сатҳи таъсири садо, таъсири электромагнитӣ, чамъшавии моддаҳои ифлоскунанда дар атмосфера ҷойгиронии объектҳои манъ мебошад, ки

намудҳои онҳо вобаста ба таъиноти вазифавиашон аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатӣ ҳангоми муайянсозии минтақаи наздиаэродромӣ бо назардошти талаботи қонунгузорӣ дар соҳаи таъмини бехатарии санитарӣ-эпидемиологии аҳоли, муқаррар карда мешавад, агар қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошад.

Моддаи 41. Насб ва истифода намудани таҷҳизоти техникии «Дарвозаҳои электронӣ» дар терминалҳои фурудгоҳҳои байналмилалӣ

1. Бо мақсади кам намудани вақти бақайдгирии пешазпарвозии (пасазпарвозии) мусофирон ҳангоми убури сарҳади давлатӣ, баланд бардоштани сатҳу сифати хизматрасонӣ ба мусофирон, инчунин зиёд намудани иқтидори гузаришии нуқтаҳои назорати сарҳадӣ мувофиқи стандартҳои байналмилалии авиатсионӣ дар терминалҳои фурудгоҳҳои байналмилалӣ таҷҳизоти техникий «Дарвозаҳои электронӣ» насб карда мешаванд.

2. Тартиби истифода намудани таҷҳизоти техникий «Дарвозаҳои электронӣ» дар терминалҳои фурудгоҳҳои байналмилалӣ бо пешниҳоди мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани дар мувофиқа бо мақомоти корҳои хориҷӣ ва мақомоти давлатии амнияти миллӣ таҳия ва аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 42. Аломатгузорию бино ва иншоот

1. Соҳибмулкони биною иншооти баландошӯна, хатҳои алоқа, хатти интиқоли барқ, таҷҳизоти радиотехникӣ ва объектҳои дигар, ки дар ҳудуди иҷроии парвозҳо ҷойгир шудаанд, уҳдадоранд бо мақсади таъмини бехатарии парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ аз ҳисоби худ дар объектҳои зикршуда аломатҳою дастгоҳҳои махсусро насб намоянд.

2. Дар минтақаи аэродромҳо гузоштани аломату дастгоҳҳои ҳаммонанде, ки барои шинохтани аэродромҳо бо аломатҳо ва дастгоҳҳои фарқкунанда қабул шудаанд, манъ аст.

3. Назорати риояи талабот оид ба аломатгузорию иншооти баландошӯна ба зиммаи мақоми ваколатдори давлатӣ оид ба танзими фаъолият дар соҳаи шаҳрсозӣ ва мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани вогузор карда мешавад.

4. Тартиб ва шартҳои аломатгузорию иншооти баландошӯна аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 43. Корхонаи авиатсионӣ ва истифодабаранда

1. Дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон корхонаи авиатсионӣ бо иштироки сармояи хориҷӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо назардошти на камтар аз 50 фоизи ҳайати мутахассисони чунин корхонаро ташкил додани шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода мешавад.

2. Аз ҷониби шахси ҳуқуқӣ ё соҳибкори инфиродӣ ҳангоми бо мақсадҳои авиатсияи давлатӣ истифодаи киштии ҳавоӣ чунин шахсонро барои гирифтани шаҳодатномаи (сертификати) истифодабаранда ё ҳуҷҷати баробарарзиши шаҳодатнома (сертификат) уҳдадор наменамояд.

3. Назорати фаъолияти корхонаҳои авиатсионӣ ва соҳибкории инфиродӣ, аз ҷумла корхонаҳои авиатсионии хориҷӣ, агентҳои байналмилалии истифодабарӣ ва соҳибкории инфиродии хориҷиро мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани амалӣ менамояд.

4. Талабот ба истифодабарандагони авиатсияи граждани оид ба сертификатсия ва расмиёти бақайдгирӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 44. Фаъолияти тижоратӣ дар соҳаи авиатсияи граждани корхонаҳои авиатсионии хориҷӣ, агентҳои байналмилалии истифодабарӣ ва соҳибкории инфиродии хориҷӣ

1. Корхонаҳои авиатсионии хориҷӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон намояндагҳои худро тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва (ё) шартномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон қушода метавонанд.

2. Корхонаҳои авиатсионии хориҷӣ, агентҳои истифодабарии байналмилалӣ ва соҳибкории инфиродии хориҷӣ ҳуқуқ надоранд:

1) дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои интиқол ба ҳудуди давлати хориҷӣ ба киштии ҳавоӣ мусофирон, бағоч, бор ва почтаро қабул кунанд ва ё онҳоро аз ҳудуди давлати хориҷӣ ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон интиқол диҳанд, агар дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст ё иҷозатномаҳои мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шудаанд, муқаррароти дигар пешбинӣ нашуда бошанд;

2) дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бидуни иҷозати мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шудааст, мусофир, бағоч, бор ва почтаро ба киштии ҳавоӣ барои интиқоли ҳавоӣ қабул намоянд.

3. Ширкатҳои ҳавопаймоии хориҷие, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ё аз Ҷумҳурии Тоҷикистон интиқоли мунтазами ҳавоиро анҷом медиҳанд ва дар Ҷумҳурии Тоҷикистон намояндагӣ ё филиал доранд, бо тартиби муқаррарнамудани санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз аккредитатсия мегузаранд.

БОБИ 6. КИШТИҲОИ ҲАВОӢ

Моддаи 45. Таснифи киштиҳои ҳавоӣ

Киштиҳои ҳавоӣ аз рӯи навъ, вазн, усулҳои ба вучудоварандаи қувваи болобардорӣ, тарзи идора ва хусусиятҳои дигар тибқи тартиби муқаррарнамудаи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасниф карда мешаванд.

Моддаи 46. Бақайдгирии давлатӣ ва баҳисобгирии давлатии киштиҳои ҳавоӣ

1. Киштиҳои ҳавоие, ки барои парвоз пешбинӣ шудаанд, аз қайди давлатӣ мегузаранд. Парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ дар сурати надоштани шаҳодатномаи (сертификати) бақайдгирии давлатӣ манъ аст.

2. Киштиҳои ҳавоӣ аз ҷониби мақомоти зерини ваколатдори давлатӣ ба қайд ва ба ҳисоб гирифта мешаванд:

1) киштиҳои ҳавоии давлатӣ – аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ бо ворид намудани маълумот дар бораи киштиҳои ҳавоии давлатӣ ба Феҳристи киштиҳои ҳавоии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

2) киштиҳои ҳавоии граждани – аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани бо додани шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии давлатӣ ва ворид намудани маълумот дар бораи киштиҳои ҳавоии граждани ба Феҳристи давлатии киштиҳои ҳавоии граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон.

3. Киштиҳои ҳавоие, ки бо тартиби муқарраргардида дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд ё ба ҳисоб гирифта шудааст, мансубияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистонро соҳиб мешавад.

4. Пешбурди Феҳристи давлатии киштиҳои ҳавоии граждани Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани анҷом дода мешавад.

5. Маълумот дар бораи киштии ҳавоии граждани дар ҳолатҳои зерин аз Феҳристи давлатии киштиҳои ҳавоии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон хориҷ карда мешавад:

1) соқит намудан ё аз истифодабарӣ гирифтани киштии ҳавоии граждани;

2) фурӯши киштии ҳавоии граждани ё бо дигар асосҳои қонунӣ ба давлати хориҷӣ, шахси ҳуқуқии хориҷӣ, шахрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрвандӣ гузаштани ҳуқуқи моликият ба он, ба шарте ки киштии ҳавоии граждани аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун бароварда шавад;

3) вайрон кардани талаботи бақайдгирии давлатии киштии ҳавоии граждани.

6. Ҳангоми аз Феҳристи давлатии киштиҳои ҳавоии граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон хориҷ кардани маълумот дар бораи киштии ҳавоии граждани, шаҳодатнома (сертификат) дар бораи бақайдгирии давлатии киштии ҳавоӣ бекор карда шуда, бояд ба мақомоте, ки шаҳодатномаи (сертификати) мазкурро додааст, баргардонда шавад.

7. Бақайдгирӣ ва баҳисобгирии давлатии киштиҳои ҳавоӣ дар асоси талаботи моддаи мазкур бо тартиби муқаррарнамудаи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд.

8. Киштиҳои ҳавоии бесарнишин бо назардошти табиноти онҳо бо қоидаҳои муқаррарнамудаи мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия ба қайди давлатӣ гирифта мешаванд.

9. Қоидаҳои муомилоти киштиҳои ҳавоии бесарнишин аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

10. Барои ба қайди давлатӣ гирифтани киштии ҳавоии граждани хирочитонида мешавад, ки андоза ва тартиби пардохти он бо қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

11. Бақайдгирии давлатии ҳуқуқи моликият ва ҳуқуқҳои дигари молумулкӣ ба киштии ҳавоӣ, маҳдудсозии ин ҳуқуқҳо, пайдоиш, гузариш ва қатъи онҳо, инчунин муқаррар намудани тартиби бақайдгирии давлатӣ ва асосҳои рад намудани бақайдгирии давлатии ҳуқуқ ба киштии ҳавоӣ ва аҳдҳо бо он тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд.

12. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани ҳуқуқ дорад, ки бо мақомоти ваколатдори соҳаи авиатсияи граждании давлати дигар дар хусуси қабул намудан ё интиқол додани вазифаю уҳдадорихои

муайяни давлати бақайдгирии киштии ҳавоӣ шартнома (созишнома) баста, дар ин бора Шурои Ташкилоти байналмилалӣ авиатсияи гражданиро огоҳ намояд.

13. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани бақайдгирии давлатии киштиҳои ҳавоии граждани авиатсияи таъиноти умумро амалӣ менамояд.

14. Тартиби бақайдгирии давлатии киштиҳои ҳавоии граждани авиатсияи таъиноти умум тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 47. Талабот оид ба истифодабарии бехатари киштии ҳавоӣ

1. Киштии ҳавоӣ бояд мувофиқи дастурамал оид ба истифодабарии парвозии киштии ҳавоӣ истифода бурда шавад.

2. Истифодабаранда (соҳибмулк) уҳдадор аст, ки киштии ҳавоии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифташуда ва (ё) истифодашавандаро дар ҳолати коршоямии техникӣ нигоҳ дорад.

3. Истифодабарандаи (соҳибмулки) киштии ҳавоӣ барои риояи маҳдудиятҳо ва расмиёти истифодабарии киштии ҳавоӣ, ки аз ҷониби истеҳсолкунандаи киштии ҳавоӣ, инчунин қоидаҳои истифодабарии киштиҳои ҳавоӣ, ки дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофнамудаи Тоҷикистон ва Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар гардидаанд, чораҳои дахлдор меандешад.

Моддаи 48. Аломатгузори киштиҳои ҳавоӣ

1. Ба киштиҳои ҳавоие, ки мансубияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистонро доранд, аломатҳои махсус гузошта мешаванд. Аломатҳои махсус вобаста ба мансубияти киштии ҳавоӣ ба намуди авиатсия аз нишонаҳои давлатӣ, бақайдгирӣ, баҳисобгирӣ ва нишонаҳои дигар иборат мебошанд.

2. Ба киштиҳои ҳавоии давлатӣ аломатҳои шинохти баҳисобгирӣ гузошта мешаванд.

3. Ба киштиҳои ҳавоии граждани, ба ғайр аз аломатҳои шинохти давлатӣ ва бақайдгирӣ, бояд тасвири Парчами давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин рамзҳо, навиштаҷот, тамға ва аломатҳои дигари тибқи тартиби муқарраргардида бақайдгирифташуда гузошта шаванд.

4. Ба киштиҳои ҳавоие, ки барои хизматрасонии тиббию санитарӣ пешбинӣ шудаанд, ғайр аз ин, тасвири салиби сурх ё ҳилоли аҳмар гузошта мешаванд.

5. Тартиби гузоштани аломатҳо ва рамзҳо дар киштиҳои ҳавоӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

6. Маълумот дар бораи аломатҳои шинохти киштиҳои ҳавоии давлатҳои хориҷӣ бояд аз ҷониби истифодабарандагон то оғози парвозҳои байналмилалӣ ба мақомоти дахлдори ташкили ҳаракати ҳавоӣ дода шавад.

Моддаи 49. Ҳуҷҷатҳои киштии ҳавоӣ

1. Киштии ҳавоии давлатӣ дар дохилаш бояд ҳуҷҷатҳои дошта бошад, ки номгӯӣи онҳоро мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ муқаррар менамояд.

2. Дар дохили киштии ҳавоии граждани хангоми иҷрои парвозҳо бояд ба таври ҳатмӣ ҳуҷҷатҳои зерин бошанд:

1) шаҳодатнома (сертификат) дар бораи бақайдгирии давлатии киштии ҳавоӣ;

2) шаҳодатномаи (сертификати) коршоямии парвозии киштии ҳавоӣ;

3) шаҳодатномаи (сертификати) истифодабаранда (нусха);

4) шаҳодатнома (сертификат) оид ба сатҳи садо;

5) иҷозат барои таҷҳизоти радионии дохилӣ;

6) дастурамал оид ба истифодабарии парвоз;

7) ҳуҷҷатҳои дахлдор барои ҳар як аъзои ҳайати парвозӣ;

8) дафтари дохилии киштии ҳавоӣ;

9) полисҳои (сертификатҳои) суғуртавӣ (нусхаҳо);

10) дафтари санитарӣ ё ҳуҷҷатҳои дигар, ки мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани пешбинӣ намудааст.

3. Талабот нисбат ба ҳуҷҷатҳои дохили киштиҳои ҳавоии граждании вазнашон сабук, аз меъёр сабук ва худсохт аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани муқаррар карда мешаванд.

4. Талабот нисбат ба ҳуҷҷатҳои дохили киштиҳои ҳавоии давлатӣ ва таҷрибавӣ мувофиқан аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ ё мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани муқаррар карда мешаванд.

5. Талабот нисбат ба ҳуҷҷатҳои дохили киштиҳои ҳавоии граждании давлатҳои хориҷӣ мувофиқи қисми 2 моддаи мазкур муайян карда мешаванд, агар онҳо ба стандартҳои авиатсионии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, мувофиқат намоянд.

Моддаи 50. Қоидаҳои парвози киштиҳои ҳавоӣ

1. Парвозҳо дар фазои ҳавоӣ бояд танҳо бо шартӣ таъмини бехатарии одамон, молу мулк ва муҳити зист амалӣ карда шаванд.

2. Тафовути қоидаҳои миллии иҷроии парвозҳо аз стандартҳои байналмилалӣ ва таҷрибаҳои тавсияшавандаи Ташкилоти байналмилалии авиатсияи граждани дар Маҷмуаи иттилоотии аэронавигатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр карда мешаванд.

3. Қоидаҳои иҷроии парвозҳоро мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ якҷо бо мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани муқаррар менамоянд.

Моддаи 51. Нақшаи парвози киштии ҳавоӣ

1. Истифодабарандаи фазои ҳавоӣ бо мақсади таъмини бехатарии худ ва бехатарии ҳаракати ҳавоӣ уҳдадор аст, ки то оғози парвоз мақомоти дахлдори низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоиро оид ба парвози дарпешистода огоҳ созад.

2. Огоҳинома оид ба парвоз, ки маълумот дар бораи нуқтаҳои парвоз ва таъинот, хатсайр ва баландии парвози банақшагирифташуда ва маълумоти дигари заруриро дар бар мегирад, тибқи талаботи муқаррарнамудаи мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия ба мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ пешниҳод карда мешавад.

3. Риоя накардани нақшаи пешниҳодшудаи парвози киштии ҳавоӣ танҳо дар мувофиқа бо мақомоти низоми ягонаи ташкили ҳаракати ҳавоӣ ё дар ҳолатҳои фавқулода бо қарори сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ бо оғоҳсозии фаврии мақомоти дахлдори хизматрасони ҳаракати ҳавоӣ, ба истиснои ҳолатҳои пешбиниамудаи моддаи 60 Кодекси мазкур, иҷозат дода мешавад.

Моддаи 52. Парвози киштии ҳавоӣ аз болои маҳалҳои аҳолинишин

Парвози киштии ҳавоӣ аз болои маҳалҳои аҳолинишин бояд дар баландие анҷом дода шавад, ки дар ҳолати вайроншавии киштии ҳавоӣ барои берун аз маҳалҳои аҳолинишин ё дар майдонҳои махсуси парвозу нишастии худуди маҳалҳои аҳолинишин нишастани киштии ҳавоӣ имкон диҳад.

Моддаи 53. Парвози намоишии киштии ҳавоӣ

Парвози намоишии киштии ҳавоӣ бо шартӣ ҳатмии риояи талабот оид ба бехатарии парвозҳо, ки аз ҷониби мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия муқаррар гардидаанд, амалӣ карда мешавад.

Моддаи 54. Парвози киштии ҳавоӣ бо суръати фавқуссадо

Парвози киштии ҳавоӣ бо суръати фавқуссадо дар баландие иҷозат дода мешавад, ки таъсири хатарноки зарбаи садоро ба муҳити зист истисно менамояд.

Моддаи 55. Таҷҳизоти радиои киштиҳои ҳавоӣ ва истифодаи алоқаи радиоӣ

1. Киштиҳои ҳавоии дорои воситаҳои алоқаи радиоӣ ҳангоми иҷрои парвозҳо бо мақомоти дахлдори хизматрасони ҳаракати ҳавоӣ (идораи парвозҳо) алоқаи радиоиро ба роҳ мемонанд.

2. Таҷҳизоти алоқаи радиои дар киштии ҳавоӣ насбшуда танҳо аз ҷониби аъзои ҳайати парвозии иҷозати махсусдошта истифода мешавад.

3. Ҳангоми парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла дар минтақаҳои аэродромҳои, ки барои парвозҳои байналмилалӣ кушодаанд, алоқаи радиои ҳайати парвозӣ бо мақомоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ ба забонҳои англисӣ ва русӣ сурат мегирад.

4. Тартиби амалӣ намудани алоқаи радиоӣ дар фазои ҳавоӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

5. Ҳангоми иҷрои парвозҳои байналмилалӣ истифодаи таҷҳизоти алоқаи радиоӣ тибқи қоидаҳои муқаррарнамудаи давлате, ки парвоз аз болои он сурат мегирад, амалӣ мегардад.

Моддаи 56. Аксбардорӣ, наворбардорӣ, сабти аудиоиву видеоӣ ва усулҳои дигари таҳқиқи фосилавии замин аз дохили киштии ҳавоӣ

1. Аксбардорӣ, наворбардорӣ, сабти аудиоиву видеоӣ ва усулҳои дигари таҳқиқи фосилавии замин аз дохили киштии ҳавоӣ бо иҷозати махсуси мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

2. Маводҳои аксбардорӣ, наворбардорӣ, сабтҳои аудиоиву видеоӣ, маҳзанҳои иттилоотӣ ва бонки маълумот, воситаҳои техникӣ ва ҳомилҳои дигари иттилоот ба ҳуҷҷату маводе мансуб мебошанд, ки фаъолияти шахсони назоратшаванда, инчунин ҳолати иншоот, таҷҳизот ва воситаҳои нақлиёти назоратшавандаро тавсиф менамоянд.

Моддаи 57. Нигоҳдории техникаи киштиҳои ҳавоӣ

Нигоҳдории техникаи киштиҳои ҳавоӣ (таъмир, назорати ҳолати техникӣ ва нигоҳдорӣ), аз ҷумла назорати ҳолати техникаи киштиҳои ҳавоии муддати зиёд аз макони чойгиршавии доимиашон дурбуда аз ҷониби шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ дар асоси шартнома ва мутобиқи

талаботу қоидаҳои пешбиниамудай мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия амалӣ карда мешавад.

Моддаи 58. Киштии ҳавоии вайронкор

1. Киштии ҳавоие, ки ба вайрон намудани қоидаҳои муқарраргардидаи истифодаи фазои ҳавоӣ роҳ медиҳад, киштии ҳавоии вайронкор эътироф карда мешавад.

2. Киштии ҳавоии вайронкор, ки барои нишастан фармоиш гирифтааст, бояд дар ҷойи ба ӯ нишондодашуда фуруд ояд.

3. Дар сурати итоат накардан ба талаботи қонунии мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ ва (ё) мақомоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ киштии ҳавоии вайронкор метавонад мутобиқи қоидаҳои муқаррарнамудай Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон боздошт карда шавад.

4. Парвози киштии ҳавоии вайронкор пас аз нишастии иҷборӣ (боздоштшавӣ) ва муайян гардидани сабабҳои вайронкорӣ бо иҷзати мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ барқарор карда мешавад.

5. Хароҷоти марбут ба вайронкунии тартиби истифодаи фазои ҳавоӣ аз ҷониби соҳибмулки киштии ҳавоии вайронкор ҷуброн карда мешавад.

БОБИ 7. МУТАХАССИСОНИ АВИАТСИОНӢ

Моддаи 59. Мутахассисони авиатсионӣ

1. Ба ҳайати мутахассисони авиатсионӣ шахсоне мансуб мебошанд, ки дорои омодагии махсус буда, фаъолиятро дар соҳаи авиатсия вобаста ба иҷро, таъмин ва хизматрасонии парвозҳои киштиҳои ҳавоӣ, инчунин фаъолиятро вобаста ба ташкили истифодаи фазои ҳавоӣ, ташкил ва хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ амалӣ менамоянд.

2. Номгӯии мансабҳои мутахассисони авиатсионӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад. Ба ҳайати мутахассисони авиатсионӣ мутахассисони авиатсияи давлатӣ ва мутахассисони авиатсияи граждани дохил мешаванд.

3. Мутахассисони авиатсионӣ дар сурати надоштани шаҳодатномаи (сертификати) аз ҷониби мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия додашуда, ба иҷрои уҳдадорихояшон роҳ дода намешаванд.

4. Мансабҳои мутахассисони ҳайати авиатсиониро, ки дар бахши ташкили истифодаи фазои ҳавоӣ, ташкил ва хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ

фаъолият менамоянд, танҳо шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ишғол карда метавонанд.

5. Назорати давлатии мутобиқати тахассусии мутахассисони авиатсионӣ аз ҷониби мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия амалӣ карда мешавад.

Моддаи 60. Ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ

1. Ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ ба ҳайати парвозӣ (сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ ва шахсони дигари ҳайати парвозӣ) ва ҳайати парвозии кабина (операторҳо, роҳбаладон) тақсим мешавад.

2. Аъзои ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ мувофиқи талабот оид ба истифодабарии парвозии ин навъи киштии ҳавоӣ муқаррар карда мешаванд.

3. Парвози киштии ҳавоии гражданин бо ҳайати нопурраи парвозӣ манъ аст.

Моддаи 61. Сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ

1. Сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ ба кори ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ роҳбарӣ намуда, барои интизом ва тартибот дар киштии ҳавоӣ ҷавобгар буда, барои таъмини бехатарӣ ва ҳифзи киштии ҳавоӣ, одамон ва молу мулки дар дохили он буда тадбирҳои зарурӣ меандешад.

2. Сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ ҳуқуқ дорад:

1) оид ба оғози парвоз, рафти парвоз ва нишасти киштии ҳавоӣ, инчунин оид ба қатъ намудани парвоз ва бозгашт ба аэродром ё оид ба нишасти иҷборӣ дар ҳолати пайдо шудани таҳдиди бевосита ба бехатарии парвози киштии ҳавоӣ бо мақсади наҷот додани ҳаёти одамон ё пешгирӣ намудани расондани зарар ба муҳити зист қарори ниҳой қабул намояд. Чунин қарорҳо метавонанд бо вайрон намудани нақшаи парвоз, дастури мақоми хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ ва супоришномаи парвоз бо огоҳсозии ҳатмии мақоми дахлдори хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ (идораи парвоз) оид ба амалҳои худ ва ба қадри имкон мутобиқи қоидаҳои муқарраргардидаи парвозҳо қабул карда шаванд;

2) бо мақсади таъмини бехатарии парвози киштии ҳавоӣ:

а) ба ҳар як шахси дар дохили киштии ҳавоӣ ҳузурдошта амр диҳад;

б) нисбат ба шахсони бо кирдори худ барои бехатарии парвози киштии ҳавоӣ ва одамони дар он ҳузурдошта таҳдиди бевосита ба вучуд меоранд ва аз иҷрои амрҳои ӯ саркашӣ мекунанд, чораҳои зарурӣ, аз ҷумла чораҳои маҷбуркуниро татбиқ намояд;

в) ҳангоми дар замин қарор доштани киштии ҳавоӣ шахсонеро, ки ба беҳатарии парвоз ва одамони дар дохили он ҳузурдошта хатар эҷод менамоянд, аз киштии ҳавоӣ фарорад ва дар сурати дар кирдори ин шахсон мавҷуд будани аломатҳои таркиби чиноят, онҳоро ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ супорад;

3) дар бораи рехтани сӯзишворӣ дар рафти парвоз, партофтани бағоч, бор ва почта, агар ин амал барои таъмини беҳатарии парвоз ва нишастии он зарур бошад, қарор қабул кунад;

4) дар ҳолати набудани ҳадамоти махсуси дахлдор муоинаи пешазпарвозии мусофирон ва молу мулки ба киштии ҳавоӣ боршавандаро гузаронад;

5) барои таъмини анҷоми парвози беҳатари киштии ҳавоӣ тадбирҳои дигарро андешад;

б) дар ҳолати нишастии иҷбории киштии ҳавоӣ то ба намояндагони ҳадамоти ҷустуҷӯӣ ва наҷотдиҳии киштиҳои ҳавоӣ супоридани ваколатҳои ба амалҳои шахсон дар дохили киштии ҳавоӣ қарордошта, роҳбарӣ намояд.

Моддаи 62. Амали ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ ҳангоми фалокат

Агар киштии ҳавоӣ ҳангоми парвоз ба фалокат дучор шавад ё дучор шуда бошад, сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ ва аъзои дигари ҳайати парвозии он уҳдадоранд, ки чиҳати ҳифзи ҳаёт ва саломатии одамони дар дохили киштии ҳавоӣ ҳузурдошта, инчунин таъмини нигоҳдории киштии ҳавоӣ ва молу мулки дар он қарордошта тамоми тадбирҳои имконпазирро андешанд.

Моддаи 63. Расондани кумак ба хатар дучоршудагон

Сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ дар сурати қабули бонги хатар аз киштии дигари ҳавоӣ (баҳрӣ) ё ҳама гуна киштиҳои дигар, ё дарёфт намудани киштии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда, минтақаи офати экологӣ ё одамони дар ҳолати хатарнок қарордошта уҳдадор аст, ки ба онҳо аз рӯи имкон кумак расонад, агар ин барои киштии ҳавоӣ, мусофирон ва ҳайати парвозии ба ӯ супоридашуда хатар эҷод насозад ва ба таври ҳатмӣ ба мақомоти дахлдори хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ (идораи парвозҳо) дар бораи ҷой ва хусусияти ҳодиса хабар диҳад.

БОБИ 8. ПАРВОЗҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ КИШТИҲОИ ҲАВОӢ

Моддаи 64. Парвозҳои байналмилалӣ киштиҳои ҳавоӣ

1. Парвози киштии ҳавоӣ дар фазои ҳавоии беш аз як давлат парвози байналмилалии киштии ҳавоӣ ҳисобида мешавад.

2. Парвозҳои байналмилалии киштиҳои ҳавоӣ дар фазои ҳавоӣ мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон, принсипҳо ва меъёрҳои умумиэтирофшудаи ҳуқуқи байналмилалӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, амалӣ карда мешаванд.

3. Қоидаҳои парвозҳои байналмилалии киштиҳои ҳавоӣ, иттилооти аэронавигатсионӣ оид ба роҳҳои ҳавоии байналмилалӣ ва фурудгоҳҳои байналмилалӣ, инчунин маълумоти дигаре, ки барои иҷрои парвозҳои байналмилалии киштиҳои ҳавоӣ заруранд, дар Маҷмаи иттилоотии аэронавигатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр карда мешаванд.

4. Парвозҳои байналмилалии киштиҳои ҳавоӣ дар заминаи шартномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё иҷозате, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шудааст, иҷро карда мешаванд.

5. Парвоз ва нишасти киштиҳои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва киштиҳои ҳавоии давлатҳои хориҷӣ, ки парвози байналмилалиро дар фазои ҳавоӣ анҷом медиҳанд, дар фурудгоҳҳои байналмилалӣ, ба истиснои ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон, амалӣ мегарданд.

6. Ҳуҷҷатҳои киштии ҳавоии дар дохили киштиҳои ҳавоии граждании давлатҳои хориҷӣ мавҷудбуда дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, агар онҳо ба стандартҳои авиатсионии байналмилалии эътирофнамудаи Тоҷикистон мутобиқ бошанд, эътибор доранд. Шахсони ваколатдори мақомоти махсуси дахлдори ваколатдор ҳуқуқ доранд, ки киштиҳои ҳавоии граждании давлатҳои хориҷиро ҳангоми нишасти онҳо дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тафтиши ҳуҷҷатҳои киштии ҳавоӣ мавриди муоина қарор диҳанд.

7. Агар дар дохили киштии ҳавоии граждании давлати хориҷӣ ҳуҷҷатҳои дахлдори барои парвозҳои байналмилалӣ муқарраргардида набошанд ё барои қорношоям ҳисобидани киштии ҳавоии мазкур асосҳо мавҷуд бошанд, мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждании ҳуқуқ дорад, ки парвози ин киштии ҳавоиро то қабул гардидани қарори дахлдор боз дорад.

Моддаи 65. Талабот нисбат ба интиқолдиҳандагони хориҷӣ ҳангоми иҷрои парвозҳои байналмилалӣ

Ҳангоми иҷрои парвозҳои байналмилалӣ интиқолдиҳандагони хориҷӣ бояд талаботи зеринро риоя намоянд:

1) ҳайати парвозӣ бояд барои ворид шудан (парвози транзитӣ) ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дошта бошад, ба истиснои кишварҳое, ки аз онҳо иҷозат талаб карда намешавад;

2) ҳайати парвозӣ бояд шиносномаи хориҷии дорои раводиди амалкунанда дошта бошад, ба истиснои кишварҳое, ки бо онҳо речаи бидуни раводид амал менамояд;

3) ба тағйири хати муқарраргардидаи парвоз, ки дар нақшаи иҷозатдодашудаи парвоз нишон дода шудааст, роҳ надиханд;

4) ба интиқоли мусофирон ва борҳо байни ду нуқтаи дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон воқеъгардида ба иҷозати махсуси Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳ надиханд.

Моддаи 66. Татбиқи қоидаҳои шиносномавӣ, гумрукӣ ва қоидаҳои дигар ҳангоми иҷрои парвозҳои байналмилалии киштиҳои ҳавоӣ

1. Нисбат ба киштиҳои ҳавоии ба Ҷумҳурии Тоҷикистон воридшаванда, аз Ҷумҳурии Тоҷикистон беруншаванда ва тариқи транзит бо нишаст дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон парвозкунанда, ҳайати парвозӣ ва мусофирони онҳо, инчунин молу мулк, бағоч, борҳо ва почтае, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид карда мешаванд ё аз Ҷумҳурии Тоҷикистон бароварда мешаванд, қоидаҳои шиносномавӣ, гумрукӣ ва қоидаҳои дигари муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда мешаванд.

2. Тартиби содакунии расмиёт ҳангоми интиқоли ҳавоӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Моддаи 67. Пешниҳоди маълумоти шахсии дастрасиашон умумии мусофирони киштии ҳавоӣ ва маълумоти дигар дар бораи интиқоли мусофирон

1. Интиқолдиҳандагон дар бораи мусофироне, ки воридшавиашон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ё дигар давлати таъинот ё транзит рад карда мешавад, ирсоли маълумоти шахсии дастрасиашон умумии мусофирони киштиҳои ҳавоии беруншаванда ё ба Ҷумҳурии Тоҷикистон воридшаванда, инчунин тибқи тартиби муайяннамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон

маълумоти дигарро дар бораи интиқоли мусофирон ба системаҳои иттилоотии мақоми махсуси соҳаи авиатсияи граждони ва хангоми интиқоли ҳавоии байналмилалии мусофирон, инчунин ба мақомоти ваколатдори давлатҳои хориҷӣ тибқи шартномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё қонунгузори давлатҳои хориҷӣ, ки давлатҳои раванкунанда, таъинот ё транзит мебошанд, таъмин менамоянд.

2. Тартиби иттилоотони оид ба мусофирони воридшавиашон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон радшаванда ба интиқолдиҳандагон, ки интиқоли ҳавоии байналмилалии мусофиронро амалӣ менамоянд, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

БОБИ 9. НИЗОМИ ИҶОЗАТДИҲӢ ДАР СОҲАИ АВИАТСИЯ

Моддаи 68. Сертификатсия дар соҳаи авиатсия

1. Киштиҳои ҳавой ва иншооти инфрасохтори авиатсионӣ, ки нисбат ба онҳо талабот вобаста ба истифодабарӣ, беҳатарӣ ва меъёрҳои дигар муқаррар гардидаанд, мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон аз сертификатсияи ҳатмӣ мегузаранд.

2. Мавриди сертификатсияи ҳатмӣ қарор мегиранд:

1) шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкории инфиродие, ки интиқоли ҳавой ва қорҳои авиатсиониро амалӣ ва таъмин менамоянд;

2) шахсони ҳуқуқие, ки хизматрасонии техникӣ ва таъмири техникаи авиатсиониро анҷом медиҳанд;

3) аэродромҳо, фурудгоҳҳо;

4) муассисаҳои таълимие, ки мутахассисони сатҳи дахлдорро мутобиқи номгуӣи мансабҳои мутахассисони авиатсионӣ омода менамоянд;

5) киштиҳои ҳавой, аз ҷумла бесарнишин, таҷҳизоти барқии садодиҳанда ва метеорологие, ки дар аэродромҳои сертификатсияшуда насб гардида, барои парвоз, нишаст, ҳаракати рӯизаминӣ ва таваққуфи киштиҳои ҳавой пешбинӣ гардидаанд, таҷҳизоти радиотехникӣ ва алоқаи барқии авиатсионии барои хизматрасонии ҳаракати ҳавой истифодашаванда, инчунин шахсони ҳуқуқие, ки ғайрияти онҳо бевосита бо таъмини беҳатарии парвозҳои киштиҳои ҳавой ё беҳатарии авиатсионӣ алоқаманд мебошад.

3. Сертификатсияи ҳатмӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

4. Сертификатсия ҳатмӣ музднок амалӣ карда мешавад.

Моддаи 69. Шаҳодатномаи (сертификати) коршоямии парвозии киштии ҳавоӣ

1. Ба истифодабарии киштиҳои ҳавоӣ ҳангоми надоштани шаҳодатномаи (сертификати) амалкунандаи коршоямии парвозӣ, ки мутобиқати киштиҳои ҳавоиро ба талабот оид ба коршоямии парвозӣ ва ҳифзи муҳити зист тасдиқ менамояд, иҷозат дода намешавад.

2. Шаҳодатномаи (сертификати) коршоямии парвозии киштиҳои ҳавоӣ аз ҷониби мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия дода мешавад.

3. Талабот оид ба коршоямии парвозӣ ва тартиби додани иҷозат барои истифодабарии киштиҳои ҳавоӣ бо Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

4. Иттилоот дар бораи ҳолати техникаи авиатсионӣ ва хусусиятҳои истифодабарии он аз ҷониби истифодабарандагон ба мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани бо тартиби муқаррарнамудаи он пешниҳод карда мешавад.

5. Назорати давлатии коршоямии парвозии киштиҳои ҳавоиро мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия амалӣ менамоянд.

Моддаи 70. Эътирофи шаҳодатномаи (сертификати) коршоямии парвозии киштии ҳавоии граждании хоричӣ

1. Шаҳодатномаи (сертификати) коршоямии парвозии киштии ҳавоии граждании хоричӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф карда мешавад, агар он мутобиқи санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шуда бошад.

2. Эътироф ва тасдиқи эътибори шаҳодатномаи (сертификати) давлати дигар бо иҷозати дахлдори мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани ба расмият дароварда мешавад.

Моддаи 71. Иҷозат барои парвози махсуси киштии ҳавоӣ

1. Дар ҳолатҳои истисноӣ ҳангоми мутобиқ набудани киштии ҳавоӣ ба меъёрҳои муқарраргардидаи коршоямии парвозӣ мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани, пас аз гузарондани санчиши дахлдор, метавонад ба чунин киштии ҳавоӣ барои иҷрои парвоз ба аэродроме, ки дар он хизматрасонии зарурии техникаи киштии ҳавоии мазкур анҷом дода мешавад, иҷозати махсус диҳад.

2. Парвозҳои махсус бе ҳузури мусофирон иҷро карда мешаванд.

Моддаи 72. Иҷозатномадихӣ ба фаъолият дар соҳаи нақлиёти ҳавоӣ

1. Намудҳои алоҳидаи фаъолият дар соҳаи нақлиёти ҳавоӣ бояд дар асоси иҷозатнома амалӣ карда шаванд.

2. Намудҳои фаъолият, ки бояд иҷозатнома дошта бошанд, тартиб ва шартҳои иҷозатномадихӣ, боздошт, қатъ ва бекор кардани амали иҷозатнома бо қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи низоми иҷозатдихӣ муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 73. Шаҳодатномаи (сертификати) мутахассисони авиатсионӣ, ки аз ҷониби давлати дигар дода шудааст

1. Шаҳодатномаи (сертификати) давлати хориҷӣ, ки ба мутахассисони авиатсионӣ дода шудааст, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф карда мешавад, ба шарте ки онҳо ба стандартҳои муқаррарнамудаи санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофнамудаи Тоҷикистон ва Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқат намоянд.

2. Эътироф ва тасдиқи шаҳодатномаи (сертификати) мутахассиси авиатсионӣ, ки давлати хориҷӣ додааст, бо иҷзати дахлдори мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани ба расмӣ дароварда мешавад. Мутахассиси авиатсионӣ бояд иҷзатномаи мазкурро яқҷо бо шаҳодатномаи (сертификати) аз ҷониби давлати дигар додашуда бо худ гардонад.

3. Агар мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани ҳуқуқҳои мушаххасро маҳдуд намояд, ҳуқуқҳои мушаххаси дорандаи шаҳодатномаи (сертификати) давлати дигар дар иҷзат нишон дода мешаванд.

4. Муҳлати амали иҷзат бояд аз муҳлати амали ҳуди шаҳодатнома (сертификат) зиёд набошад. Агар шаҳодатнома (сертификат) бекор карда шавад ё боз дошта шавад, иҷзати дар асоси он додашуда эътибори ҳудро гум менамояд.

Моддаи 74. Бекор ё маҳдуд намудани амали шаҳодатнома (сертификат)

1. Шаҳодатнома (сертификат) мутобиқати дорандаи онро ба намудҳои фаъолияти дар он зикршуда тасдиқ мекунад.

2. Дар сурати пурра ё қисман маҳрум гардидани соҳиби шаҳодатнома (сертификат) аз мутобиқат ба намудҳои фаъолияти дар шаҳодатнома

(сертификат) зикршуда, эътибори шаҳодатнома (сертификат) метавонад бекор карда шавад ё аз ҷониби мақомоте, ки шаҳодатнома (сертификат)-ро додааст, ба он маҳдудиятҳо ворид карда шавад.

3. Соҳиби шаҳодатнома (сертификат) ҳуқуқ надорад, ки фаъолияти дар шаҳодатнома (сертификат) зикргардидаро анҷом диҳад, агар ӯ дар бораи маҳрум гардидан аз мутобиқат ба талаботи пешбиниғардида оид ба амалисозии ҷунин фаъолият огоҳ шавад.

4. Саркашии соҳиби шаҳодатнома (сертификат) аз гузаштани санҷиши мақомоти сертификатсиякунанда ё мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани барои бекор кардани шаҳодатномаи (сертификати) додашуда асос мегардад.

5. Нисбат ба амали мақомоти сертификатсиякунанда ё мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани ба суд шикоят кардан мумкин аст.

Моддаи 75. Назорати мутобиқати дорандагони шаҳодатномаҳои (сертификатҳои) додашуда

1. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани ҳангоми амалӣ намудани санҷиши нозиротӣ ҳуқуқ дорад, ки дар ҳолатҳои зерин шаҳодатномаро (сертификатро) бекор намояд:

1) вайрон намудани талабот, меъёр ва қоидаҳои танзимкунандаи истифодаи фазои ҳавоӣ, ки боиси руҳ додани ҳодисаи авиатсионӣ ё ба вучуд омадани таҳдиди бевосита ба бехатарии парвозҳо, ҳаёт ва саломатии одамон гардидааст;

2) ошкор гардидани вайроншавии чандинкаратаи қоидаҳои истифодабарии киштиҳои ҳавоӣ ҳангоми амалисозии ҳуқуқҳои, ки бо ҳамин шаҳодатнома (сертификат) пешбинӣ шудаанд;

3) риоя нагардидани технологияи иҷрои корҳои, ки ба коршоямии парвозии киштии ҳавоӣ таъсир мерасонанд;

4) омодагии касбии нокифояи мутахассисони авиатсионӣ, ки дар рафти сертификатсия ё санҷиши нозиротӣ ошкор гардидааст;

5) як маротиба дағалона ё мунтазам вайрон намудани талаботи муқарраргардида ҳангоми таъмин ва иҷрои парвозҳо, хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ ва хизматрасонии техникӣ.

2. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қисми 1 моддаи мазкур мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани вобаста ба ҳар як ҳолати

дахлдор санчиш мегузаронад. Мувофиқи натиҷаҳои санчиш мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани дар бораи бекор намудани шаҳодатнома (сертификат) ё ворид намудани маҳдудиятҳо ба шаҳодатнома (сертификат) қарор қабул мекунад.

БОБИ 10. БЕХАТАРИИ АВИАТСИОНӢ

Моддаи 76. Бехатарии авиатсионӣ

1. Амал (беамалӣ), ки барои фаъолияти бехатар дар соҳаи авиатсия таҳдид намуда, боиси рух додани ҳодисаҳои нохуш, зарари моддӣ, ғасб ё рабудани киштии ҳавоӣ мегардад ё барои ба вучуд омадани чунин оқибатҳо замина фароҳам месозад, даҳолати ғайриқонунӣ ба фаъолият дар соҳаи авиатсия маҳсуб меёбад.

2. Бехатарии авиатсионӣ бо роҳҳои зерин таъмин карда мешавад:

1) пешгирӣ намудани воридшавии одамон ва воситаҳои нақлиёти бегона ба минтақаи назоратшавандаи фурудгоҳ ё аэродром;

2) муҳофизати киштиҳои ҳавоӣ дар таваккуфгоҳ бо мақсади пешгирӣ намудани эҳтимолияти воридшавии шахсони бегона ба киштии ҳавоӣ;

3) истисно намудани эҳтимолияти интиқоли ғайриқонунии силоҳ, лавозимоти ҷангӣ, моддаҳои тарканда, радиоактивӣ, заҳролудкунанда, зудоташгиранда, ашё ва маводҳои хатарнок тавассути киштии ҳавоӣ ва қорӣ кардани чораҳои махсуси эҳтиётӣ ҳангоми додани иҷозат ҷиҳати интиқоли онҳо;

4) гузарондани муоинаи пешазпарвозӣ;

5) маҳдуд кардани имконияти дастрасии ғайриқонунии шахсони бегона ба низоми авиатсионии бесарнишин;

6) татбиқи тадбирҳои муқовимат ба даҳолати ғайриқонунӣ ба фаъолияти соҳаи авиатсия ва тадбирҳои дигар, аз ҷумла бо иштироки мақомоти ҳифзи ҳуқуқ.

3. Бехатарии авиатсионӣ аз ҷониби хадамоти бехатарии авиатсионии аэродромҳо ё фурудгоҳҳо, дастаҳои муҳофизатии ҳарбикунонидашудаи аэродромҳо ё фурудгоҳҳо, хадамоти бехатарии авиатсионии истифодабарандагон (корхонаҳои авиатсионӣ), инчунин мақомоти дахлдори давлатӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин карда мешавад.

4. Хадамоти бехатарии авиатсионӣ ҳуқуқ дорад, ки бо тартиби муқарраргардида шахсони вайронкунандаи талаботи бехатарии авиатсионӣ ва инчунин бағоч, бор ва муросилоти дорои ашё ва моддаҳои барои интиқоли ҳавоӣ мамнуъро боздошт намуда, ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ супорад. Ҳангоми сар задани таҳдид ба ҳаёт ва саломатии мусофирон, аъзои ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ ё шахрвандони дигар кормандони хадамоти бехатарии авиатсионӣ ҳуқуқ доранд, ки аз қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон танҳо дар ҳолатҳо ва тартиби пешбининамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода намоянд.

5. Шахсони мансабдори корхонаҳои авиатсионӣ, ки қабул, гусел ё хизматрасонию киштии ҳавоиро анҷом медиҳанд, инчунин уҳдадоранд чиҳати таъмини бехатарии авиатсионӣ тадбирҳо андешанд.

6. Талаботи бехатарии авиатсионӣ нисбат ба шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки дар соҳаи авиатсия фаъолият менамоянд, бо Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар мегарданд.

Моддаи 77. Муоинаи пешазпарвозӣ

1. Бо мақсади таъмини бехатарии мусофирон ва аъзои ҳайати парвозӣ бояд киштии ҳавоӣ, захираҳои дохилии он, аъзои ҳайати парвозӣ, мусофирон, бағоч, аз ҷумла ашёи бо худ доштаи мусофирон, инчунин бор ва почта мавриди муоинаи ҳатмӣ қарор дода шаванд.

2. Муоинаи пешазпарвозии мусофирон, бағоч, аз ҷумла ашёи бо худ доштаи мусофирон дар фурудгоҳ ё дар киштии ҳавоӣ аз ҷониби кормандони ваколатдори хадамоти бехатарии авиатсионӣ гузаронда мешавад. Барои иштирок дар муоинаи пешазпарвозӣ метавонанд кормандони мақомоти корҳои дохилӣ дар нақлиёт ҷалб карда шаванд.

3. Гузарондани муоинаи пешазпарвозӣ эҳтимолияти гузарондани муоинаро бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби шахсони ваколатдор ҳангоми амалӣ намудани корҳои оперативию ҷустуҷӯӣ, муҳофизатӣ ҷиноятӣ ва фаъолияти дигар истисно намекунад.

4. Муоинаи пешазпарвозии мусофирон ҳангоми иҷрои парвозҳои байналмилалӣ баъд аз ба анҷом расидани назорати сарҳадӣ, гумрукӣ, санитарию карантинӣ, муҳочиратӣ, байторӣ, фитосанитарӣ ё дигар намуди назорат гузаронда мешавад.

5. Дар сурати аз муоинаи пешазпарвозӣ саркашӣ кардани мусофири киштии ҳавоӣ шартномаи интиқоли ҳавоии мусофири мазкур катъшуда ҳисобида мешавад.

6. Тартиби гузарондани муоинаи пешазпарвозӣ тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

БОБИ 11. РАСОНДАНИ КУМАК БА КИШТИҲОИ ҲАВОИИ БА ФАЛОКАТ ДУЧОРШАВАНДА Ё ДУЧОРШУДА

Моддаи 78. Киштии ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда

1. Киштии ҳавоӣ ба фалокат дучоршаванда эътироф мешавад, агар ба он ё одамони дохили он хатаре таҳдид кунад, ки бо амали ҳайати парвозӣ мустақилона баргараф кардани чунин хатар имконнопазир мебошад ё алоқа бо киштии ҳавоӣ гум шудааст ва ҷои қарордоштаи он номаълум аст.

2. Киштии ҳавоие ба фалокат дучоршуда эътироф мешавад, ки ҳангоми ҳаракати рӯизаминӣ, оғоз ё ҷараёни парвоз, нишаст ё дар натиҷаи сукут зарари ҷиддӣ дидааст ё тамоман вайрон шудааст, инчунин киштии ҳавоие, ки берун аз аэродром нишастии иҷбориро анҷом додааст.

3. Барои расондани кумаки саривақтӣ ба киштиҳои ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда, мусофирон ва ҳайати парвозии онҳо бонгҳои ягонаи фалокат, таъҷилӣ ва огоҳсозӣ аз хатар истифода мешаванд. Номгӯи воситаҳои, ки дар киштиҳои ҳавоӣ ҷиҳати ирсоли бонгҳои ягонаи фалокат, таъҷилӣ ва огоҳсозӣ аз хатар насб мегарданд, тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд.

4. Парвози киштиҳои ҳавоие, ки бо воситаҳои ҷустуҷӯӣ ва садамавӣ-начотдиҳӣ ҷиҳозонида нашудаанд, манъ мебошад.

5. Киштиҳои ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда бояд бетаъхир ҷустуҷӯ ва начот дода шаванд.

6. Ҷустуҷӯи киштиҳои ҳавоии бесарнишини ба фалокат дучоршуда аз ҷониби соҳибони онҳо ташкил ва амалӣ карда мешавад.

Моддаи 79. Огоҳсозӣ оид ба киштии ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда

1. Сарҳавонаварди киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда ё узви дигари ҳайати парвозӣ бо дастури ӯ бояд фавран ба мақомоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, ки бо он дар алоқа аст ё дигар сохтори хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, ки бо он тамос гирифта метавонад, доир ба вазъияти

баамаломада, мақсади минбаъдаи худ ва дар ҳолати зарурат дар хусуси кумаки дархостшаванда огоҳ намояд.

2. Шахсоне, ки шоҳиди фалокати киштии ҳавоӣ шуданд, аз ҷумла аъзои ҳайати парвозӣ ва мусофирон уҳдадоранд дар ин бора фавран ба мақомоти наздиктарини давлатӣ, мақомоти корҳои дохилӣ, корхонаи авиатсионӣ ё ташкилоти наҷотдиҳӣ ва ё намояндагони онҳо хабар диҳанд, то ки онҳо барои фавран огоҳ ва ба корҳои наҷотдиҳии киштии ҳавоӣ сафарбар кардани низоми давлатии ҷустуҷӯю наҷотдиҳӣ тадбирҳо андешанд.

3. Шахсони масъули мақомоти давлатӣ, ки ба низоми давлатии ҷустуҷӯӣ ва наҷотдиҳӣ ҷалб гардидаанд, бо гирифтани хабар дар бораи киштии ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда тибқи нақшаи огоҳсозии тасдиқнамудаи мақоми ваколатдори давлатӣ оид ба ҳолатҳои фавқулода фавран тамоми мақомот ва ташкилоти дахлдорро хабардор менамоянд.

Моддаи 80. Хабар дар бораи киштиҳои ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда

1. Хабар дар бораи киштиҳои ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда ба хабархое дохил мешавад, ки дараҷаи мутлақи афзалиятнокро доро мебошад.

2. Шахсони дорои воситаҳои алоқа уҳдадоранд онҳоро барои ирсоли фаврии хабар дар бораи киштии ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда пешниҳод намоянд ё чунин хабарро фиристанд.

3. Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки хизматрасонии алоқаро пешниҳод менамоянд, уҳдадоранд ирсоли фаврии хабарро дар бораи киштии ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда бидуни талаби пардохт аз шахси ирсолкунандаи ин хабар таъмин намоянд.

Моддаи 81. Ҷустуҷӯ ва наҷотдиҳии киштиҳои ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда, мусофирон ва ҳайати парвозии онҳо

1. Ҷустуҷӯ ва наҷотдиҳии киштиҳои ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда, мусофирон ва аъзои ҳайати парвозии онҳо бо қувваи сохторҳои наҷотдиҳии мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба ҳолатҳои фавқулода дар ҳамкорӣ бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, неруҳои мақомоти давлатии ваколатдор дар соҳаи авиатсияи давлатӣ, дастаҳои садамавию наҷотдиҳии аэродромҳо (фурудгоҳҳо) ва мақомоти хизматрасонии ҳаракати ҳавоӣ, ки ба зиммаи онҳо мувофиқи тартиби

муқарраргардида ташкил ва нигоҳдории хадамоти ҷустуҷӯӣ ва наҷотдиҳӣ вогузор гардидааст, амалӣ карда мешаванд.

2. Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот уҳдадоранд, ки дар ташкили ҷустуҷӯи киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда ширкат варзанд ва то омадани қувваҳои ҷустуҷӯию наҷотдиҳӣ ҷиҳати наҷот додани одамон, расондани кумаки тиббӣ ё кумақҳои дигар ба онҳо, муҳофизати киштии ҳавоӣ, ҳуҷҷатҳо ва молу мулки дар киштии ҳавоӣ буда тадбирҳои таъхирнопазир андешанд. Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ҳуқуқ доранд, ки дар мувофиқа бо мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба ҳолатҳои фавқулода шахсони ҳуқуқиро, новобаста ба шакли моликиятшон, ба корҳои ҷустуҷӯию наҷотдиҳӣ ҷалб намоянд.

3. Корхонаҳои авиатсионии авиатсияи граждани, новобаста ба шакли моликиятшон ва инчунин авиатсияи давлатӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд ба низоми давлатии ҷустуҷӯию наҷотдиҳӣ ҷалб карда шаванд.

4. Тартиби гузаронидани корҳои ҷустуҷӯӣ ва садамавию наҷотдиҳӣ, ҷаброни хароҷоти корҳои мазкур, таъминоти ҷустуҷӯӣ ва садамавию наҷотдиҳии парвози киштиҳои ҳавоиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

5. Иҷрои корҳои садамавӣ-наҷотдиҳӣ дар аэродром ва дар ҳудуди наздиаэродромӣ, инчунин тахлияи киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда аз маҳали фалокат аз ҳисоби истифодабаранда (соҳибмулк)-и киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда анҷом дода мешавад.

6. Ба ҷои дигар кӯчонидани киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда ё қисмҳои он, ки барои иҷро ва идомаи кори муътадили нақлиёт монӣ мешаванд, бо қарори роҳбари корҳои наҷотдиҳӣ бо шартӣ ҳатман тавассути аксбардорӣ ё ба таври дигар муқаррар кардани ҷойгиршавӣ ва ҳолати умумии онҳо иҷозат дода мешавад.

7. Ба мусофирон ва ҳайати парвозии киштиҳои ҳавоии хориҷии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда бо ҳамон шартҳои, ки барои мусофирон ва ҳайати парвозии киштиҳои ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар гардидаанд, кумақ расонда мешавад.

Моддаи 82. Қатъ намудани ҷустуҷӯи киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда, мусофирон ва ҳайати парвозии он

1. Агар тамоми чораҳои андешидашуда оид ба ҷустуҷӯи киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда, мусофирон ва аъзои ҳайати парвозии он ягон натиҷа надихад, роҳбарияти мақоми ваколатдори давлатии дахлдор, ки бақайдгирии давлатии киштии ҳавоиро анҷом додааст, дар мувофиқа бо роҳбари корҳои ҷустуҷӯию начотдиҳӣ дар бораи қатъ кардани ҷустуҷӯи минбаъдаи он қарор қабул менамояд.

2. Қарор дар бораи қатъ кардани ҷустуҷӯи киштии ҳавоии давлатии ба фалокат дучоршудаи давлати хориҷӣ аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ ва қарор дар бораи киштии ҳавоии граждании ба фалокат дучоршудаи давлати хориҷӣ аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждании дар мувофиқа бо мақомоти дахлдори ваколатдори давлатии давлати хориҷӣ қабул карда мешавад.

3. Киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда, ки ҷустуҷӯи он расман қатъ гардида, маҳали ҷойгиршавии пораҳои он муайян карда нашудааст, бедарак ғайбзада ҳисобида мешавад.

4. Бедарак ғойбшуда ё фавтида эътироф гардидани аъзои ҳайати парвозӣ ва мусофирони киштии ҳавоии бедарак ғайбзада тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Моддаи 83. Таъмини омодагии сафарбарӣ ва ҷалби киштиҳои ҳавоии граждании дар ҳолатҳои фавқулода ё дар замони ҷанг

1. Ҳангоми сар задани ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти иҷтимоӣ, табиӣ ё техногенӣ, инчунин дар замони ҷанг ва (ё) ҳангоми ҷорӣ гардидани вазъияти ҷарбӣ ё фавқулода мақомоти давлатӣ ҳуқуқ доранд, ки киштиҳои ҳавоии гражданиро барои иҷрои корҳои вобаста ба рафъи оқибатҳои ин ҳолатҳо, бо ҷуброни минбаъдаи хароҷот, тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷалб намоянд.

2. Муносибатҳои, ки бо таъмини омодагии сафарбарии киштиҳои ҳавоии граждании, татбиқи чорабиниҳо оид ба мудофияи граждании ва корҳои садамавӣю начотдиҳӣ, рафъи оқибатҳои ҳолатҳои фавқулодаи дорои хусусияти иҷтимоӣ, табиӣ ё техногенӣ, инчунин дар давраи ҷанг ва (ё) ҷорӣ гардидани вазъияти ҷарбӣ ё фавқулода алоқаманд мебошанд, бо қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим карда мешаванд.

Моддаи 84. Ҳамкории байналмилалӣ доир ба ҷустуҷӯ ва наҷотдиҳии киштиҳои ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда

1. Ҷустуҷӯ ва наҷотдиҳии киштии ҳавоии ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда, мусофирон ва аъзои ҳайати парвозии он дар ҳудуди давлати хориҷӣ бо риояи асосҳо ва меъёрҳои умумиэтирофшудаи ҳуқуқи байналмилалӣ ва тибқи санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофнамудаи Тоҷикистон амалӣ карда мешаванд.

2. Бо мақсади тақмили фаъолият, тезонидани амалиётҳои ҷустуҷӯиву наҷотдиҳӣ дар минтақаҳои наздисарҳадии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои ҳамсоя, расондани кумаки саривақтӣ ба киштиҳои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳудуди давлатҳои хориҷӣ, инчунин киштиҳои ҳавоии хориҷии берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба фалокат дучоршаванда ё дучоршуда мақоми ваколатдори давлатӣ оид ба ҳолатҳои фавқулода ва мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақомоти дахлдори ваколатдори давлатҳои хориҷӣ ҳамкории байналмилалиро амалӣ менамоянд.

3. Мақомоти дар қисми 2 моддаи мазкур зикргардида дар доираи ваколатҳои худ таҳия, тасдиқ ва татбиқи расмиёти заруриро оид ба ҳамкорӣ ва чорабиниҳои муштарак бо мақомоти дахлдори давлатҳои хориҷӣ чиҳати сода намудани расмиёт ҳангоми пайдо шудани зарурати иштироки дастаҳои хориҷӣ ё миллии ҷустуҷӯию наҷотдиҳиро барои расондани кумак ба киштиҳои ҳавоии дар ҳудуди давлати дигар ба фалокат дучоршуда таъмин менамоянд.

БОБИ 12. ТАҲҚИҚИ ФАЛОКАТ Ё ҲОДИСАИ АВИАТСИОНӢ

Моддаи 85. Фалокат ва ҳодисаи авиатсионӣ

1. Фалокати авиатсионӣ ҳодисаи бо истифодаи киштии ҳавоӣ алоқаманде мебошад, ки дар ҳолати идора шудани киштии ҳавоӣ, аз лаҳзаи бо мақсади парвоз ба киштии ҳавоӣ савор шудани ягон шахс то лаҳзаи киштии ҳавоиро тарк намудани ҳамаи шахсони дар он ҳузурдошта ё дар ҳолати киштиҳои ҳавоии бесарнишин, аз лаҳзаи омода будани киштии ҳавоӣ ба парвоз то лаҳзаи бозистодани он дар анҷоми парвоз ва хомӯш кардани муҳаррики асосӣ ва дар рафти он:

1) ягон шахс ҷароҳати ҷисмонӣ мебардорад ва бар асари он дар тури 30 рӯзи баъди ҳодиса бо сабабҳои зерин мефавтад:

а) ҳузур доштан дар киштии ҳавоии мазкур;

б) бархӯрди бевосита бо ягон қисми киштии ҳавоӣ, аз ҷумла қисмҳои аз киштии ҳавоӣ ҷудошуда;

в) таъсири бевоситаи ҷараёни газҳои муҳаррики реактивӣ, ба истиснои ҳолатҳои, ки зарари ҷисмонӣ сабабҳои табиӣ дошта, аз ҷониби ҳуди шахс ё аз ҷониби шахсони дигар расонда шудааст, ё осебҳои ҷисмонӣ ба мусофирони бе ҷиптае расонда шуда бошанд, ки берун аз минтақаҳои барои ворид шудани мусофирону аъзои ҳайати парвозӣ кушода пинҳон шудаанд;

2) киштии ҳавоӣ зарар мебинад ё таҳриби конструкияи он ба амал меояд, ки дар натиҷа:

а) мустаҳкамии конструкияи вайрон гардида, нишондиҳандаҳои техникӣ ё парвозии киштии ҳавоӣ бад мешаванд;

б) таъмири пурраи киштии ҳавоӣ ё ивази унсури вайроншудаи онро тақозо менамояд, ба истиснои ҳолатҳои аз қор мондан ё вайрон шудани муҳаррик, вақте ки танҳо як муҳаррик, параҳои ҳавоӣ, болҳо, антеннаҳо, датчикҳо, белчаҳо, пневматикаҳо, воситаҳои бозистӣ, чархҳо, обтекательҳо, панелҳо, паллаҳои чархҳо, шишаҳои пеш, қабати болои киштии ҳавоӣ вайрон шудаанд ё параҳои ротори асосӣ, параҳои ротори қафо, чархҳо зарари ночиз бардоштаанд ва ё зараре, ки дар натиҷаи бориши жола ё бархӯрд бо парандагон ба амал омадааст (аз ҷумла сӯрохиҳо дар обтекатели антennai радиолокатор);

3) киштии ҳавоӣ бедарак ғайб мезанад ё дар ҷое қарор мегирад, ки дастрасӣ ба он қомилан имконнопазир аст.

2. Ҳама гуна рӯйдод, ба истиснои фалокати авиатсионӣ, ки бо истифодаи киштии ҳавоӣ алоқаманд буда, ба беҳатарии истифодабарии он таъсир мерасонад ё таъсир расонда метавонад, ҳодисаи авиатсионӣ ҳисобида мешавад.

Моддаи 86. Мақсад ва тартиби гузарондани таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ

1. Фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ бо киштии ҳавоии давлатӣ ё граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон ё киштии ҳавоии давлати хориҷӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳатман бояд таҳқиқ карда шавад.

2. Мақсади таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ муайян намудани сабабҳои фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ ва андешидани тадбирҳо оид ба пешгирии сар назадани онҳо дар оянда мебошад.

3. Гузарондани таҳқиқ, тасниф ва баҳисобгирии фалокат ё ҳодисаҳои авиатсионӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешаванд.

Моддаи 87. Комиссия оид ба таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ ва ваколатҳои он

1. Таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ аз ҷониби комиссия анҷом дода мешавад. Мақсади таҳқиқи комиссияи мазкур муайян намудани гуноҳ ё масъулияти ягон шахс намебошад.

2. Комиссия оид ба таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ ҳуқуқ дорад:

1) ҷиҳати муайян намудани ҳолатҳои рӯйдоди фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ бе мамоният ба киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда дохил шавад;

2) муоинаи киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда, қисмҳои таркибии он, молу мулк дар киштии ҳавоии мазкур мавҷудбуда, новобаста ба мансубияти ин молу мулк, инчунин воситаю иншооти таъминкунандаи парвози киштиҳои ҳавоиро гузаронад;

3) ба шахсони ҳуқуқӣ, новобаста ба шакли моликиятшон, гузарондани таҳқиқот ва корхоро вобаста ба таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ супориш диҳад;

4) барои ҳалли масъалаҳои, ки дониши махсуси илмию техниро талаб мекунад, кормандони ташкилоти дахлдорро, новобаста ба шакли моликият, ҷалб намояд;

5) шохидони фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ ва шахсони бо фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ алоқамандро пурсиш кунад, аз мақомоти ҳифзи ҳуқуқ маълумоти заруриро гирад;

6) ҳамаи масъалаҳои истифодабарӣ ва таъмири киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда, омода намудани шахсон аз ҳисоби мутахассисони авиатсионӣ, ташкили ҳаракати ҳавоӣ, иҷро ва таъмини парвозҳои ҳавоиро омӯзад;

7) аз мақомоти дахлдори иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, инчунин аз шахрвандон ва шахсони ҳуқуқӣ ҳуҷҷату маводро оид ба масъалаҳои, ки ба фалокат ё ҳодисаи авиатсионии мазкур иртиботдоранд, талаб намояд;

8) вобаста ба ҳолати ҷисмонӣ равоии аъзои ҳайати парвозии ба фалокат дучоршуда, инчунин шахсони дахлдор, аз қабилҳои ҳайати мутахассисони авиатсионӣ таҳқиқот гузаронад.

3. Комиссия оид ба таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ уҳдадор аст чихати роҳ надодан ба истифода ё интишори беиҷозати маълумот оид ба таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ тадбирҳо андешад.

Моддаи 88. Ҳифзи далелҳои шайъӣ то таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ

1. Аъзои ҳайати парвозии киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда, инчунин мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, сардорони зерсохторҳои мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлатӣ ва мақомоти корҳои дохилӣ то омадани комиссия оид ба таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ бояд барои таъмини нигоҳдории киштии ҳавоии ба фалокат дучоршуда, қисмҳои таркибӣ ва пораҳои он, воситаҳои назорати объективонаи дохили киштии ҳавоӣ ва рӯизаминӣ, ашёҳои дохили киштии ҳавоӣ ва инчунин ҳуччатҳое, ки ба истифодабарӣ таъмири киштии ҳавоии мазкур ва таъмини парвози он мансубанд, тамоми тадбирҳои заруриро андешанд.

2. Ҳифзи далелҳои шайъӣ бо роҳи аксбардорӣ ё бо воситаҳои дигари дахлдори ҳама гуна далелҳои шайъӣ, ки метавонанд гирифта, вайрон, гум ё нобуд шаванд, анҷом дода мешавад.

3. Ба барқасдона пинҳон намудани фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ, маълумот дар бораи онҳо, инчунин таҳрифи иттилоот, вайрон ё нобуд намудани воситаҳои назорати объективонаи дохиликиштии ва рӯизаминӣ, маводҳои дигари бо фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ алоқаманд роҳ дода намешавад.

Моддаи 89. Таъмини кор дар ҷойи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ

1. Корҳое, ки дар ҷойи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ бо мақсади таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ анҷом дода мешаванд, бо корҳо оид ба бартараф намудани ҳолатҳои фавқулода баробар дониста мешаванд.

2. Мақомоти давлатӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, фармондеҳони қисмҳои ҳарбӣ уҳдадоранд ба комиссияи таҳқиқи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ мусоидат намоянд, аз ҷумла қувваю воситаҳои заруриро ба ихтиёри комиссияи мазкур супоранд, оид ба муҳофизати ҷойи рӯйдоди фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ, муҳайё кардани шароити беҳатари кор дар ҷойи фалокат ё ҳодисаи авиатсионӣ тадбирҳои зарурӣ андешанд.

3. Харочот вобаста ба таъмини кори комиссия оид ба таҳқиқи фалокат ё ходисаи авиатсионӣ бо тартиби муқарраргардида аз ҳисоби бучети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин ҷуброни суғуртавии корхонаҳои авиатсионӣ маблағгузорӣ мегардад.

Моддаи 90. Фалокат ё ходисаи авиатсионӣ бо киштии ҳавоии хориҷӣ

1. Ҳангоми дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон рух додани фалокат ё ходисаи авиатсионӣ бо киштии ҳавоии хориҷӣ мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани, мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи давлати бақайдгиранда, давлати таҳиякунанда, давлати истеҳсолкунанда ва давлати истифодабарандаи ин киштии ҳавоӣ, инчунин давлатҳоро, ки шаҳрвандони онҳо дар дохили он ҳузур доштанд, огоҳ менамояд.

2. Намояндагони ваколатдори давлатҳое, ки дар қисми 1 моддаи мазкур зикр гардидаанд, барои иштирок дар кори комиссия оид ба таҳқиқи фалокат ё ходисаи авиатсионӣ роҳ дода мешаванд.

БОБИ 13. ИНТИҚОЛИ ҲАВОӢ

Моддаи 91. Намудҳои интиқоли ҳавоӣ

Интиқоли ҳавоӣ аз рӯи хусусиятҳои зерин муайян карда мешавад:

- 1) аз рӯи намуди алоқа: дохилӣ ва байналмилалӣ;
- 2) аз рӯи объектҳои интиқол: мусофирон, бағоч, бор ва почта;
- 3) аз рӯи хусусияти муносибатҳо: тиҷоратӣ ва ғайритиҷоратӣ;
- 4) аз рӯи хусусияти парвозҳо: мунтазам, номунтазам, фармоишӣ;
- 5) қорҳои авиатсионӣ.

Моддаи 92. Қоидаҳои интиқоли ҳавоӣ

Интиқолдиҳандагон уҳдадоранд ҳангоми иҷрои интиқоли ҳавоӣ қоидаҳои интиқоли ҳавоии мусофирон, бағоч, бор ва почта, талабот оид ба хизматрасонии мусофирон, боринтиқолдиҳандагон ва борқабулкунандагонро, ки тибқи Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд, риоя намоянд.

Моддаи 93. Шартномаи интиқоли ҳавоӣ

1. Ҳангоми амалӣ намудани интиқоли мунтазам тавассути нақлиёти ҳавоӣ шартномаи интиқоли ҳавоӣ оммавӣ ҳисобида мешавад. Ҷадвали интиқоли мунтазам, ки аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи

авиатсияи граждони тасдиқ шудааст, қисми ҷудонашавандаи шартномаи интиқоли ҳавоӣ мебошад.

2. Интиқоли фармоишӣ дар асоси шартномаи интиқоли ҳавоӣ, ки байни интиқолдиҳанда ва фармоишгар дар шакли хаттӣ баста шудааст, амалӣ карда мешавад. Фармоишгари интиқол шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ буда метавонад.

3. Шартномаи интиқоли ҳавоӣ маълумоти заруриро дар бораи интиқол, аз ҷумла навъи киштии ҳавоӣ, хатсайр, муҳлат, шартҳо, хусусияти интиқол ва арзиши он дар бар мегирад.

4. Шартномаи интиқоли ҳавоӣ ҳангоми амалӣ намудани парвозҳои мунтазами фармоишӣ метавонад ба муҳлати муайян ё номуайян баста шавад.

5. Тибқи шартҳои шартномаи интиқоли ҳавоӣ интиқолдиҳанда уҳдадор аст бағоч, бор ё почтаи мусофирро ба ҷойи таъиншуда расонад.

6. Дар шартномаи (чиптаи) интиқоли ҳавоии мусофир шартҳои баргардондан ё барнагардондани маблағи пардохти интиқол зикр карда мешаванд.

7. Бастани шартномаи интиқоли ҳавоии мусофир ё бағоч бо чипта ва расиди бағоч (бирка), ки дар ҳолатҳои дахлдор ба мусофир дода мешаванд, тасдиқ карда мешавад. Бастани шартномаи интиқоли ҳавоии бор ва (ё) почта бо борхатҳои авиатсионӣ (молию нақлиётӣ) ва почта, ки дар Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидаанд, тасдиқ карда мешавад.

8. Дар шакли электронӣ (ҳуҷҷати интиқоли электронӣ) бастани шартномаи интиқоли ҳавоӣ, инчунин барасмиятдарории ҳуҷҷатҳои интиқол, ки дар қисми 7 моддаи мазкур зикр шудаанд, иҷозат дода мешавад. Дар ҷунин ҳолатҳо бо талаби мусофир, боринтиқолдиҳанда ё шахси аз ҷониби онҳо ваколатдоргардида, интиқолдиҳанда ё шахси дар асоси шартнома бо интиқолдиҳанда амалкунанда уҳдадоранд ба онҳо иқтибос оид ба шартҳои шартномаи интиқоли ҳавоӣ ё ҳуҷҷатҳои дахлдори дигарро диҳанд.

9. Корхонаҳои авиатсионӣ уҳдадоранд баҳисобгирии интиқоли ҳавоӣ, феҳристи ҳуҷҷатҳои интиқол (аз ҷумла феҳристи ҳуҷҷатҳои электронии интиқол)-ро ба роҳ монанд. Феҳристи ҳуҷҷатҳои интиқол бояд маълумотро оид ба интиқоли ҳавоӣ, хатсайрҳои интиқол бо нишон додани нуқтаҳои ирсол ва таъинот дар бар гирад.

10. Низомҳои худкори иттилоотие, ки ҳангоми хизматрасонии интиқоли ҳавоӣ истифода мешаванд ва барои пешниҳоди иттилоот дар бораи ҷадвали

парвозҳо, мавҷудияти ҷойҳо, арзиши интиқол, хизматрасонии интиқолдиҳандагон, инчунин барои брон намудан ва ба расмият даровардани чиптаҳо таъмин шудаанд, бояд таъмин намоянд:

- 1) шаффофият ва имкониятҳои баробари операторони чунин низомҳо;
- 2) имконияти интиқоли хизматрасониҳо оид ба интиқоли ҳавоӣ.

11. Ба низоми худкори иттилоотии хизматрасонии интиқоли ҳавоӣ дохил мешаванд:

- 1) низоми идораи ирсали мусофирон ва бағоч дар фурудгоҳҳо;
- 2) низоме, ки барои анҷом додани ҳисоббаробаркуниҳо байни интиқолдиҳандагон ва субъектҳои, ки хизматрасониро оид ба фуруши интиқоли ҳавоӣ пешниҳод менамоянд, истифода мешавад;

3) низоми брон намудан, ки барои бронкунӣ ва фуруши интиқоли ҳавоӣ истифода мешавад;

- 4) низоми идоракунии равандҳои технологӣ дар фурудгоҳҳо.

12. Таҳиякунанда ё истифодабарандаи низомҳои дар қисми 11 моддаи мазкур зикргардида уҳдадоранд махфияти маълумоти шахси манфиатдор иттилоотро коркард ё дастраси дигарон накунад, ба истиснои ҳолатҳои пешбиниамудаи қонунгузорию Қумҳурии Тоҷикистон.

Моддаи 94. Ҳуқуқ ва уҳдадорихои мусофирони киштии ҳавоӣ

1. Мусофири киштии ҳавоӣ ҳуқуқ дорад:

1) бо шартҳои интиқол ва хизматрасониҳои бо он алоқаманд шинос шавад ва доир ба онҳо маълумоти заруриро гирад;

2) тибқи қонунгузорию Қумҳурии Тоҷикистон ва қоидаҳои муқарраргардидаи интиқоли ҳавоӣ бо шартҳои ройгон ва имтиёзнок парвоз намояд;

3) як нафар кӯдаки синни то 3-соларо тариқи ройгон, бе ҷудо гардидани ҷойи алоҳида, бо худ гирад. Кӯдакони дигари синни аз 3 то 12 - сола бо тарофаи имтиёзнок, ки на бештар аз 50 фоизи нархи чиптаро ташкил медиҳад, бо пешниҳоди ҷойҳои алоҳида барои онҳо интиқол дода мешаванд;

4) бағочи худро дар ҳудуди меъёри муқаррарнамудаи интиқолдиҳанда ройгон интиқол диҳад;

5) бори дастиро, ки вазни он аз андозаи муқаррарнамудаи интиқолдиҳанда барои ин нави киштии ҳавоӣ зиёд набошад, ройгон интиқол диҳад;

6) дар ҳолати тағйир ёфтани дараҷаи хизматрасонӣ ё иваз шудани навъи киштии ҳавоӣ бо чиптаи қаблан харидашуда бе пардохти иловагӣ ё аз ҷониби интиқолдиҳанда баргардонда шудани фарқияти арзиши чипта, агар арзиши парвоз аз пардохти амалишуда камтар бошад, парвоз намояд;

7) пеш аз оғози интиқол аз парвоз даст кашад;

8) ҳангоми зарурат арзиши бағочи барои интиқол супоридашавандаро эълон кунад;

9) дар ҳолати бо гуноҳи интиқолдиҳанда танаффуси интиқоли ҳавоӣ ё ҳангоми иҷборан ба таъхир гузоштани парвози киштии ҳавоӣ аз хизматрасониҳои ҳучраҳои модару кӯдак, инчунин аз ҷойи хоб дар меҳмонхона ройгон истифода барад;

10) ҷуброни зарари ба ҳаёт, саломатӣ ё молу мулки ӯ бо гуноҳи интиқолдиҳанда расондашударо талаб намояд;

11) дорои ҳуқуқҳои дигари пешбининамудаи Кодекси мазкур ва дигар санадҳои қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон бошад.

2. Мусофири киштии ҳавоӣ уҳдадор аст:

1) сари вақт ва пурра арзиши интиқолро пардохт намояд, агар қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошад;

2) ҳуччати тасдиқкунандаи шахсиятро бо худ дошта бошад;

3) чипта, расиди бағоҷ (бирка) ё ҳуччатҳои ивазкунандаи онҳоро бо худ дошта бошад ва онҳоро то охири парвоз нигоҳ дорад;

4) ҳангоми парвозҳои байналмилалӣ ҳамаи ҳуччатҳои заруриро барои убури сарҳад ва интиқоли бағоҷ тавассути сарҳад дошта бошад ва бо дарҳости мақомоти дахлдор онҳоро пешниҳод намояд;

5) дар вақти парвоз, инчунин ҳангоми савор шудан ва фаромадан ба (аз) киштии ҳавоӣ расмиёту қоидаҳои муқарраргардидаро риоя намояд;

6) ҳангоми дар дохили киштии ҳавоӣ ҳузур доштан супоришҳои қонунии сарҳавонавард ва ҳайати парвозии киштии ҳавоиро иҷро намояд;

7) арзиши интиқоли бағочи аз меъёри муқарраргардида барзиёд, инчунин хизматрасониҳоро вобаста ба интиқоли бағоҷ бо арзиши эълоншуда пардохт намояд, агар дар шартномаи интиқол тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад;

8) бо мақсади таъмини бехатарии авиатсионӣ талаботи муқарраргардидаро дар фурудгоҳҳо ва киштии ҳавоӣ, инчунин расмиёти

назорати сарҳадӣ, гумрукӣ, санитарӣ ва намудҳои дигари назорати муқаррарнамудаи давлати қабулқунандаро риоя намояд;

9) уҳдадориҳои дигари пешбиниамудаи Кодекси мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро иҷро намояд.

Моддаи 95. Ҳуқуқ ва уҳдадориҳои интиқолдиҳанда

1. Интиқолдиҳанда ҳуқуқ дорад:

1) аз мусофир риояи талаботи муқаррарнамудаи Кодекси мазкур, қоидаҳои интиқоли ҳавоӣ ва ҳангоми амалӣ намудани интиқоли ҳавоии байналмилалӣ инчунин қоидаҳои гумрукӣ, сарҳадӣ ва қоидаҳои дигари аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатҳои парвоз, таъинот ё транзит муқарраргардидаро талаб намояд ва дар сурати аз ҷониби мусофир риоя нагардидани ин талабот аз интиқоли ӯ даст кашад (шартномаи интиқолро бекор намояд);

2) ҳангоми амалӣ намудани интиқоли ҳавоӣ талаботи худро, аз ҷумла меъёрҳои интиқоли бағоч, бори дастӣ (ройгон, бе бағоч, калонвазн, андоза ё миқдори зиёд), ки набояд ба қоидаҳои умумии интиқоли ҳавоӣ муҳолиф бошанд ва сатҳи хизматрасонӣ ба мусофирон, боринтиқолдиҳанда, борқабулқунандагонро бадтар кунанд, муқаррар намояд. Дар баробари ин, агар меъёри интиқоли ройгони бағоч пешбинӣ гардида бошад, он набояд аз 20 килограмм ва барои бори дастӣ набояд аз 5 килограмм барои як нафар мусофир кам бошад;

3) бори дастӣ ва бағочи мусофирро барои интиқол қабул накунад, агар дар дохили киштии ҳавоӣ ҷойгиронии онҳо ба ҳаракати озоди мусофирони дигар ҳалал расонад;

4) дар ҳолатҳои зерин ба мусофир (боринтиқолдиҳанда) интиқолро рад намояд:

а) барои вайрон намудани қоидаҳои рафтор дар дохили киштии ҳавоӣ, ки ба беҳатарии парвоз ё ба ҳаёт ва саломатии шахсони дигар таҳдид мекунад, инчунин барои аз ҷониби мусофир иҷро нагардидани амри сарҳавонаварди киштии ҳавоӣ;

б) ҳангоми аз ҷониби мусофир рад намудани пардохти маблағи интиқоли бағочи худ, ки вазни он аз меъёри барои интиқоли ройгони бағоч муқарраргардида зиёд аст;

в) ҳангоми дар ашё, бағоч ё бор дарёфт шудани ашё ё моддаҳои, ки интиқолашон манъ мебошад;

г) агар вазъи саломатии мусофири киштии ҳавоӣ, ки бо ҳуҷҷатҳои тиббӣ тасдиқ меёбад, шароити махсуси интиқоли ҳавоиро тақозо намояд ё ба бехатарии худ мусофир ё шахсони дигар таҳдид кунад ё барои мусофирони дигар нороҳатии ҷиддӣ эҷод намояд;

5) ҳангоми ошкор намудани ҳуқуқвайронкуниҳо зимни амалӣ намудани интиқоли ҳавоӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муроҷиат намояд;

б) оид ба баланд бардоштани масъулияти худ дар муқоиса бо меъёрҳои муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ё санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, шартномаҳо бандад;

7) дорои ҳуқуқҳои дигари муқаррарнамудаи қоидаҳои интиқоли ҳавоӣ бошад.

2. Уҳдадорӣҳои интиқолдиҳанда:

1) талаботи Кодекси мазкур, қоидаҳои умумии интиқоли ҳавоӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя намояд;

2) мусофирро, аз ҷумла ба воситаи шахсони сеюм дар бораи шартҳои шартномаи интиқоли ҳавоӣ ва хизматрасониҳои бо он алоқаманд, ки интиқолдиҳанда пешниҳод менамояд, огоҳ намояд;

3) интиқоли мусофирон ва бағочро дар ҳаҷм ва бо шартҳои, ки дар шартномаи интиқол пешбинӣ шудаанд, анҷом диҳад;

4) коршоямии ҳолати техникийи киштиҳои ҳавоиро таъмин намуда, тадбирҳои муқарраргардидаи бехатарии авиатсионӣ, аз ҷумла таъмини ҳифзи киштии ҳавоӣ дар вақти танаффусҳои байни парвозҳоро риоя намояд;

5) ба киштии ҳавоӣ савор кардан ва аз он фаровардани мусофиронро танҳо дар таваққуфҳо, перрон ва терминалҳои мусофиркашии ба таври дахлдор таҷҳизонидашуда ва аломатгузоришуда анҷом диҳад;

б) тарофаҳои эълонгардидаи интиқоли мусофирон ва бағочро эълон ва риоя намояд, дар шартномаи интиқол, чипта ва расиди бағоч тарофаро дарҷ намояд, мусофиронро аз тағйирёбии минбаъдаи тарофаҳо пешакӣ огоҳ созад;

7) фурӯши чиптаҳо ва расидҳои бағочро бо шартҳои барои ҳамаи мусофирон, аз ҷумла мусофирони маъҷуб дастрас таъмин намояд;

8) ба мусофир арзиши бағочи бо гуноҳи ӯ гумшударо дар ҳаҷми муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ва қоидаҳои интиқоли ҳавоӣ баргардонад;

9) дар сурати аз парвоз даст кашидани мусофир маблағи пардохтшударо тибқи шартҳои муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ва шартномаи интиқоли ҳавоӣ ба ӯ баргардонад;

10) ҳангоми имконнопазирии амалӣ намудани интиқоли ҳавоии мусофир ва бағоч бо киштии ҳавоии қаблан эълоншуда дар муҳлатҳои дар шартномаи интиқол ё қоидаҳои интиқоли ҳавоӣ пешбинишуда, киштии ҳавоии дигарро, агар арзиши интиқол дар киштии ҳавоии пешниҳодшуда баланд бошад, бе талаби пардохти иловагӣ аз мусофир, пешниҳод намояд ва агар арзиши интиқол дар он пасттар бошад, ба мусофир фарқияти маблағро ҷуброн намояд;

11) суғуртаи масъулияти худро барои расондани зарари эҳтимоли ба мусофирон ва шахсони сеюм ҳангоми амалӣ намудани интиқоли ҳавоӣ тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, таъмин ва зарари расондашударо ҷуброн намояд.

12) расондани кумаки аввалияи тиббиро ба мусофирон ташкил кунад;

13) вобаста ба дараҷаи хизматрасонӣ ва муҳлати парвоз мусофирро бо хӯрок дар дохили киштии ҳавоӣ таъмин намояд;

14) уҳдадорҳои дигари муқаррарнамудаи қоидаҳои интиқоли ҳавоиро иҷро намояд.

Моддаи 96. Хусусиятҳои интиқоли шахсони дорои имкониятҳои маҳдуд

1. Интиқоли шахсони дорои имкониятҳои маҳдуд мутобиқи муқаррароти Кодекси мазкур ва қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли амалӣ карда мешавад.

2. Ҳангоми бастанӣ шартномаи интиқоли ҳавоӣ мусофири дорои имкониятҳои маҳдуд уҳдадор аст интиқолдиҳанда ё шахси ваколатдори ӯ, ки фурӯш ва барасмиятдарории ҳуҷҷатҳои интиқолро амалӣ менамояд, дар бораи хизматрасониҳои иловагии зарурӣ ба ӯ огоҳ намояд.

3. Мусофири дорои имконияти маҳдуд ҳуқуқ дорад:

1) дар мувофиқа бо интиқолдиҳанда барои ҳамроҳӣ намудан то назди киштии ҳавоӣ, савор шудан ва фуруд омадан аз он кумак гирад;

2) аз хизматрасониҳои иловагии фурудгоҳ, ки барои хизматрасонӣ ба ин гурӯҳи мусофирон пешбинӣ шудаанд, аз ҷумла таҷҳизоти махсуси борбардор ҳангоми ҷойивазкунӣ, ҷойгиронӣ ва додани бағочу бори дастӣ истифода намояд;

3) ҳангоми зарурати интиқол бо шахси ҳамроҳикунанда имконияти интиқол ва хизматрасонии муштарак дошта бошад;

4) ҳангоми мавҷуд будани ҳуччати махсус сағ-роҳбалад, аробачаи маъюбии инфиродӣ ва воситаҳои дигари техникий эҳёкуниро бе пардохти иловагӣ интиқол диҳад.

Моддаи 97. Қатъи амали шартномаи интиқоли ҳавоӣ

1. Ҳангоми аз парвоз даст кашидани мусофир ва дар ин бора на дертар аз 24 соат пеш аз парвози киштии ҳавоӣ огоҳонидани интиқолдиҳанда, агар тибқи қоидаҳои интиқоли ҳавоии муқарраркардаи интиқолдиҳанда муҳлати имтиёзнок муайян нагардида бошад, мусофир ҳуқуқ дорад маблағи барои интиқоли ҳавоӣ пардохт намудаашро, бо нигоҳ доштани хароҷоти воқеии интиқолдиҳанда, ки вобаста ба иҷрои уҳдадориҳои шартномаи интиқоли ҳавоӣ сарф карда шудааст, бозпас гирад.

2. Ҳангоми аз парвоз даст кашидани мусофири киштии ҳавоӣ дертар аз муҳлати зикргардида, ӯ ҳуқуқ дорад маблағи барои интиқоли ҳавоӣ пардохт намудаашро бо нигоҳ доштани маблағи ҷарима, ки ҳаҷми он наметавонад аз 10 фоизи маблағи барои интиқол пардохтшуда зиёд бошад, барои ғайриқоида аз дастдодаи интиқолдиҳанда, аз ҷумла хароҷоти воқеии интиқолдиҳанда, ки вобаста ба иҷрои уҳдадориҳои шартномаи интиқоли ҳавоӣ сарф карда шудааст, бозпас гирад.

3. Номгӯии хароҷоти интиқолдиҳанда, ки барои нигоҳ доштан аз мусофир вобаста ба иҷрои уҳдадориҳо оид ба шартномаи интиқоли ҳавоӣ ҳангоми даст кашидан аз парвоз ба инобат гирифта мешаванд, аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани муайян карда мешавад.

4. Дар ҳолати аз интиқоли ҳавоӣ ноилоч даст кашидани мусофир бо сабаби бемории ӯ ё ҳешовандони наздики мусофир ё шахси дигари ӯро дар киштии ҳавоӣ ҳамроҳикунанда, ки бо ҳуччатҳои тиббӣ тасдиқ мегардад ё бинобар вафоти ӯ ё ҳешовандони наздики мусофир ё шахси дигари ӯро дар киштии ҳавоӣ ҳамроҳикунанда, ки бо ҳуччати дахлдор тасдиқ шудааст, бо огоҳонидани интиқолдиҳанда дар ин бора ё бинобар ба таъхир гузоштани парвози киштии ҳавоӣ ё дигар амали (беамалии) интиқолдиҳанда, ки боиси иҷро нагардидан ё ба таври номатлуб иҷро гардидани уҳдадориҳо аз рӯи шартномаи интиқоли ҳавоӣ мегардад, ба мусофир маблағи пардохтшудаи интиқол, аз ҷумла маблағи пардохти бебозгашт пурра баргардонда мешавад.

5. Барои мақсадҳои пешбининамудаи қисми 4 моддаи мазкур тахти мафҳуми ҳешовандони наздик – падару модар, ҳамсар, фарзандон,

фарзандхондагон, фарзандхондашудагон, бародарон ва хоҳарон, бобо, бибӣ ва набера фаҳмида мешаванд.

6. Ҳангоми бо ташаббуси интиқолдиҳанда қатъ гардидани амали шартномаи интиқоли ҳавоӣ дар робита ба амалҳои мусофир, ки дар зербанди а) банди 4 қисми 1 моддаи 95 Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд, маблағи барои интиқоли ҳавоӣ пардохтшуда ба мусофир баргардонда намешавад.

Моддаи 98. Қоидаҳои ташаккули тарофаҳо ва хироч дар соҳаи авиатсияи граждани

1. Қоидаҳои ташаккули тарофаҳо, ситонидани хироч дар соҳаи авиатсияи граждани, инчунин қоидаҳои додани борхатҳои авиатсионӣ (молию нақлиётӣ) ва хуччатҳои дигари интиқол аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсияи граждани муқаррар карда мешаванд.

2. Тарофаҳои хизматрасониҳои ба соҳаи инҳисории табиӣ марбутбуда дар соҳаи авиатсияи граждани ва меъёрҳои нархи ин хизматрасониҳо мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Моддаи 99. Қабули бор дар нуқтаи таъинот

1. Интиқолдиҳанда ё шахси ваколатдори ӯ уҳдадор аст борқабулқунандаро дар бораи омадани бор дар муҳлати муқаррарнамудаи шартномаи интиқоли ҳавоӣ огоҳ созад.

2. Борқабулқунанда уҳдадор аст борро қабул кунад ва онро барорад, агар дар шартномаи интиқоли ҳавоии бор тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад. Борқабулқунанда ҳуқуқ дорад аз қабули бори осебдида ё вайроншуда даст кашад, агар муқаррар карда шавад, ки сифати бор ба ҳадде тағйир ёфтааст, ки имконияти пурра ва (ё) қисман истифода намудани онро мувофиқи таъиноти қаблан пешбинишуда имконнопазир мегардонад. Бори талабнашуда бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси маданияи Ҷумҳурии Тоҷикистон фурӯхта мешавад.

3. Нигоҳдории бори таҳти назорати гумрукӣ қарордошта ва ихтиёрдории он бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси гумруки Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

Моддаи 100. Интиқоли борҳои хатарнок

1. Интиқоли борҳои хатарнок тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст,

амалӣ карда мешавад. Интиқоли борҳои хатарнок дар сурати доштани иҷозати махсуси мақомоти дахлдори ваколатдори давлатӣ дар соҳаи авиатсия анҷом дода мешавад.

2. Интиқоли борҳои хатарнок, ки ба стандартҳо ва шартҳои техникӣ муқарраргардида мувофиқат намеkunанд ва бехатарии ҳаёту саломатии одамон, бехатарии ҳаракат ва нигоҳдории борро кафолат намедиҳанд, манъ аст.

3. Киштиҳои ҳавоӣ ва ҳайати парвозии киштиҳои ҳавоӣ, ки борҳои хатарнокро интиқол медиҳанд, бояд сертификатҳои дахлдор дошта бошанд.

4. Борқабулкунанда аз қабули бори хатарноке, ки ба нишонии ӯ ирсол шудааст, даст қашида наметавонад.

Моддаи 101. Корҳои авиатсионӣ

1. Корҳои авиатсионӣ дар асоси шартнома оид ба иҷрои кор (хизматрасонӣ) дар муҳлат, ҳаҷм ва шартҳои пешбининамудаи шартнома иҷро карда мешаванд.

2. Корҳои авиатсионӣ бояд мувофиқи қоидаҳои муқарраргардидаи парвози киштиҳои ҳавоӣ анҷом дода шаванд.

3. Ҳангоми амалӣ намудани корҳои авиатсионӣ мақомоти давлатӣ метавонанд иҷрои онҳоро дар робита бо хусусиятҳои экологии мавзеи дахлдор ё речаи махсуси қарор доштани воситаҳои нақлиёт ва одамон дар ин мавзеъ маҳдуд намоянд. Мувофиқасозии шартҳо ва маҳдудиятҳои иҷрои корҳои авиатсионӣ ба зиммаи фармоишгари корҳои авиатсионӣ вогузор карда мешавад.

БОБИ 14. АСОСҲОИ УМУМИИ МАСЪУЛИЯТИ ИШТИРОКЧИЁНИ ИНТИҚОЛИ ҲАВОӢ

Моддаи 102. Масъулият барои зарари расондашуда ба ҳаёт, саломатӣ ё молу мулки мусофир ё шахсони сеюм ҳангоми интиқоли ҳавоӣ

1. Барои зараре, ки ба ҳаёт, саломатӣ ё молу мулки мусофир ҳангоми интиқоли ҳавоӣ расонда шудааст, интиқолдиҳанда бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгар мебошад, агар дар шартномаҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад.

2. Барои зараре, ки ба ҳаёт, саломатӣ ё молу мулки шахсони сеюм ҳангоми интиқоли ҳавоӣ расонда шудааст, соҳибмулки киштии ҳавоӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгар мебошад, агар дар шартномаҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад.

3. Барои мақсадҳои пешбиниамудаи моддаи мазкур интиқоли ҳавоии мусофир давраи аз муоинаи пешазпарвозӣ гузаштан ва то лаҳзаи зерин назорати шахсони ваколатдори интиқолдиҳанда аз аэродром баромадани ӯро дар бар мегирад.

Моддаи 103. Масъулияти интиқолдиҳанда барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, бор, инчунин ашёи бо худ доштаи мусофир

1. Интиқолдиҳанда барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч ё бор, баъди барои интиқоли ҳавоӣ қабул кардан ва то ба борқабулкунанда ё шахси ваколатдори ӯ супоридани онҳо, тибқи қоидаҳои муқарраргардида ҷавобгар намебошад, агар исбот намояд, ки аз ҷониби ӯ барои пешгирӣ кардани зарар тамоми тадбирҳои зарурӣ андешида шудаанд ё татбиқи ин гуна тадбирҳо имконнопазир буд.

2. Интиқолдиҳанда барои нигоҳдории ашёи бо худ доштаи мусофир ҷавобгар намебошад, агар исбот кунад, ки гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) ин ашё дар натиҷаи ҳолатҳои рафънопазир, ки ӯ онҳоро пешгирӣ карда наметавонист ва баргараф сохтани онҳо аз ӯ вобастагӣ надошт ва ё бо қасди худ мусофир руҳ додааст.

3. Интиқолдиҳанда барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч ё бор ҷавобгар намебошад, агар исбот намояд, ки ин ҳолатҳо дар натиҷаи амали (беамалии) қасдонаи интиқолдиҳанда ё на дар вақти интиқоли ҳавоӣ руҳ додаанд.

Моддаи 104. Масъулияти интиқолдиҳанда барои гум шудан, камомад ё осеб дидан (вайрон шудан), инчунин таъхири таҳвили бағоч, бор, ашёи бо худ доштаи мусофир ё почта

1. Барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, бор, инчунин ашёи бо худ доштаи мусофир интиқолдиҳанда ба андозаи зерин ҷавобгар аст:

1) барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, боре, ки барои интиқоли ҳавоӣ бо эълони арзиш қабул шудааст, – ба андозаи

арзиши эълоншуда. Барои интиқоли ҳавоии бағоч ё бори дорои арзиши эълоншуда аз боринтиқолдиханда ё борқабулқунанда пардохти иловагӣ ситонида мешавад, ки андозаи он дар шартномаи интиқоли ҳавоӣ муқаррар карда мешавад;

2) барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, боре, ки барои интиқоли ҳавоӣ бе эълони арзиш қабул шудааст, - ба андозаи на кам аз ду нишондиханда барои ҳисобҳо барои ҳар як килограмм вазни бағоч ё бор ва дар сурати имконпазирии муқаррар намудани арзиш - ба андозаи арзиши онҳо;

3) барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) ашёи мусофир, - ба андозаи арзиши онҳо ва дар сурати имконнопазирии муқаррар намудани арзиши онҳо - ба андозаи на кам аз даҳ нишондиханда барои ҳисобҳо.

2. Арзиши бағоч, бор, инчунин ашёи бо худ доштаи мусофир дар асоси нархи дар ҳисобномаи фурӯшанда нишон додашуда ё дар шартнома пешбинигардида ва дар сурати набудани он аз рӯйи нархи миёнаи ҳамин гуна мол дар маҳалле, ки бор бояд дар рӯзи ихтиёран қонеъ гардондани чунин талабот супорида мешуд ё дар рӯзи қабули санади судӣ, агар талабот ихтиёран қонеъ нашуда бошад, муайян карда мешавад.

3. Барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, бор, инчунин ашёи бо худ доштаи мусофир дар рафти интиқоли ҳавоии байналмилалӣ интиқолдиханда мутобиқи санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, ҷавобгар мебошад.

4. Барои муҳлатгузаронии таҳвили мусофир, бағоч ё бор ба чойи таъиншуда аз ҷониби интиқолдиханда барои ҳар як соати муҳлатгузаронӣ ба андозаи 50 фоизи нишондиханда барои ҳисобҳо, вале на бештар аз 50 фоизи пардохти арзиши интиқол, ҷуброн карда мешавад, агар исбот карда натавонад, ки муҳлатгузаронӣ дар натиҷаи ҳолатҳои рафънопазир, бартарафсозии корношоямии киштии ҳавоӣ, ки ба ҳаёт ва саломатии мусофирон хатар эҷод менамояд, ё ҳолатҳои дигари аз интиқолдиханда вобаста набуда ба амал омадааст. Тартиб оид ба таъмин ва баҳисобгирии мунтазамии парвозҳои киштиҳои ҳавоии авиатсияи граждании Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Қоидаҳои авиатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

5. Интиқолдиҳанда дар назди ташкилоти алоқаи почта барои гум шудан, осеб дидан (вайрон шудан) ё тахвили почта бо муҳлатгузаронӣ, ки бо гуноҳи интиқолдиҳанда ба амал омадааст, мутобиқи санадҳои қонунгузорию Қумхурии Тоҷикистон ё санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, ҷавобгар мебошад.

Моддаи 105. Масъулияти боринтиқолдиҳанда

Боринтиқолдиҳанда барои зарари аз тарафи интиқолдиҳанда ё шахсе, ки интиқолдиҳанда дар назди ӯ ҷавобгар мебошад, бинобар нодурустӣ ё нопоуррагии маълумоти пешниҳоднамудаи боринтиқолдиҳанда расондашуда, ҷавобгар мебошад.

Моддаи 106. Тартиби пешниҳоди талабот дар сурати вайрон кардани шартномаҳои интиқоли ҳавоии мусофирон, бор ва почта

1. Бо талаби мусофир, боринтиқолдиҳанда ё борқабулкунанда ҳангоми пешниҳоди ҳуҷҷатҳои интиқолдиҳӣ интиқолдиҳанда ё шахси ваколатдори ӯ уҳдадор аст санади тижоратӣ тартиб диҳад.

2. Санади тижоратӣ ҳангоми супоридани бағоч ё бор бо мақсади тасдиқи ҳолатҳои зерин тартиб дода мешавад:

1) номутобиқатӣ байни номи воқеии бор, вазни он ё миқдори воҳидҳои бор бо маълумоти дар ҳуҷҷати интиқолдиҳӣ нишондодашуда;

2) осеб дидани (вайрон шудани) бор;

3) камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч;

4) дарёфти бағоч ё бори бе ҳуҷҷати интиқолдиҳӣ ё ҳуҷҷатҳои интиқолдиҳӣ бе бағоч ё бор.

3. Барои тасдиқи ҳолатҳои зикргардида нисбат ба почта интиқолдиҳанда ва ташкилоти хизматрасонии почта санади тижоратӣ тартиб медиҳанд.

4. Дар ҳолати вайрон гардидани шартномаи интиқоли ҳавоии бор ё почта ба интиқолдиҳанда қабл аз пешниҳоди даъво иддао пешниҳод карда мешавад.

5. Дар ҳолати вайрон гардидани шартномаи интиқоли ҳавоии мусофир, бор ё почта ба интиқолдиҳанда дар фурудгоҳи нуктаи парвоз ё фурудгоҳи нуктаи таъинот бо салоҳиди аризадиҳанда ариза ё иддао пешниҳод карда мешавад.

6. Мавҷуд набудани санади тижоратӣ мусофир, боринтиқолдиҳанда ё борқабулкунандаро аз ҳуқуқи пешниҳоди иддао ё даъво маҳрум намесозад.

7. Дар сурати вайрон кардани шартномаи интиқоли ҳавоии мусофирон шахсони зерин ҳуқуқи пешниҳоди аризаро ба интиқолдиҳанда доранд:

1) дар сурати гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, инчунин тахвили он бо муҳлатгузаронӣ – мусофир ё шахси ваколатдори ӯ бо пешниҳод намудани расиди бағоч ё санади тичоратӣ;

2) дар сурати бо ташаббуси интиқолдиҳанда қатъ гардидани шартномаи интиқоли ҳавоӣ – мусофир.

8. Ҳуқуқи пешниҳоди иддао ё даъво нисбат ба интиқолдиҳандаро доранд:

1) дар ҳолати гум шудани бор – борқабулкунанда бо пешниҳод намудани борхати авиатсионии аз ҷониби интиқолдиҳанда ба боринтиқолдиҳанда додашуда, бо қайди фурудгоҳи нуктаи таъинот дар бораи омадани (наомадани) бор, дар сурати имконнопазирии пешниҳоди чунин борхат, ҳуччат оид ба пардохти арзиши бор ва маълумотномаи интиқолдиҳанда дар бораи фиристодани бор, бо қайди фурудгоҳи нуктаи таъинот дар бораи омадани (наомадани) бор, пешниҳод карда мешавад;

2) ҳангоми камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бор – борқабулкунанда бо пешниҳоди борхати авиатсионӣ ё санади тичоратӣ;

3) дар сурати тахвили бор бо муҳлатгузаронӣ – борқабулкунанда бо пешниҳоди борхати авиатсионӣ;

4) дар сурати гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) почта, инчунин тахвили он бо муҳлатгузаронӣ – ташкилоти алоқаи почтаи нуктаи таъинот;

5) суғуртақунанда – бо пешниҳоди ҳуччатҳои дахлдори интиқолдиҳӣ, инчунин ҳуччатҳои тасдиққунандаи баста шудани шартномаи суғурта ва пардохти ҷуброни суғуртавӣ.

Моддаи 107. Муҳлати пешниҳоди иддао нисбат ба интиқолдиҳанда ҳангоми иҷрои интиқоли ҳавоии дохилӣ

1. Иддао нисбат ба интиқолдиҳанда ҳангоми интиқоли ҳавоии дохилӣ дар давоми 6 моҳ пешниҳод шуда метавонад. Муҳлати мазкур ба таври зерин ҳисоб карда мешавад:

1) дар бораи ҷуброни зарар дар сурати камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бор ё почта, инчунин ҳангоми тахвили он бо муҳлатгузаронӣ – як рӯз пас аз рӯзи супоридани бор, нисбат ба почта – аз рӯзи тартиб додани санади тичоратӣ;

2) дар бораи ҷуброни зарар ҳангоми гум шудани бор – баъд аз 10 рӯзи ба анҷом расидани муҳлати тахвили бор;

3) дар бораи чуброни зарар хангоми гум шудани почта – баъд аз гузаштани муҳлати таҳвил;

4) дар бораи чуброни зарар дар ҳама ҳолатҳои дигар – аз рӯзи рӯй додани ҳодисае, ки барои пешниҳоди иддао асос шудааст.

2. Интиқолдиҳанда ҳуқуқ дорад иддаоро пас аз гузаштани муҳлати муқарраргардида барои баррасӣ қабул кунад, агар сабаби гузаштани муҳлати пешниҳоди иддаоро узрнок ҳисобад.

Моддаи 108. Муҳлати пешниҳоди иддао нисбат ба интиқолдиҳанда хангоми иҷрои интиқоли ҳавоии байналмилалӣ

1. Дар сурати осеб дидани (вайрон шудани) бағоҷ ё бор хангоми интиқоли ҳавоии байналмилалӣ шахсе, ки ҳуқуқи гирифтани онро дорад, хангоми ошкор намудани зарар бояд дар давоми 7 рӯзи баъд аз гирифтани бағоҷ ва на дертар аз 14 рӯзи пас аз гирифтани бор ба интиқолдиҳанда дар шакли хаттӣ (электронӣ) арз намояд.

2. Дар сурати таҳвили бағоҷ ё бор бо муҳлатгузаронӣ иддао бояд дар давоми 21 рӯзи баъди супоридани бағоҷ ё бор ба шахсе, ки ҳуқуқи гирифтани онро дорад, пешниҳод карда шавад. Иддаои мазкур барои тартиб додани санади тижоратӣ асос мегардад.

3. Дар сурати гум шудани бағоҷ, бор ё почта иддао нисбат ба интиқолдиҳанда метавонад дар давоми 18 моҳ аз рӯзи омадани киштии ҳавоӣ ба фурудгоҳи нуктаи таъинот ё аз рӯзе, ки киштии ҳавоӣ бояд меомад ё аз рӯзе, ки интиқоли ҳавоӣ қатъ шудааст, пешниҳод карда шавад.

Моддаи 109. Оғози ҷараёни муҳлати даъво

1. Интиқолдиҳанда уҳдадор аст дар муддати 15 рӯзи пас аз санаи воридшавии иддао онро баррасӣ намуда, ба боринтиқолдиҳанда ё борқабулқунанда дар бораи қонё гардондан ё рад кардани иддао дар шакли хаттӣ хабар диҳад.

2. Ҷараёни муҳлати даъво баъд аз як рӯзи аз тарафи боринтиқолдиҳанда ё борқабулқунанда гирифтани ҷавоб дар бораи рад гардидан ё қисман қонё гардидани иддао ва дар сурати нагирифтани чунин ҷавоб баъди 45 рӯзи аз тарафи интиқолдиҳанда гирифтани иддао оғоз меёбад, агар дар шартномаи интиқоли ҳавоии бор ё почта тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад.

Моддаи 110. Масъулият барои зарари расондашуда дар натиҷаи бархӯрдани киштиҳои ҳавоӣ

1. Ҳангоми бархӯрдани киштиҳои ҳавоӣ, инчунин ҳангоми бе бархӯрдан аз ҷониби як киштии ҳавоӣ расондани зарар ба киштии ҳавоии дигар, ҷавобгарии молу мулкии соҳибмулки киштиҳои ҳавоӣ ба таври зерин муайян карда мешавад:

1) зараре, ки ба яке аз моликони бо гуноҳи соҳибмулки дигар расонда шудааст, аз ҷониби соҳибмулки гунаҳкор ҷуброн карда мешавад;

2) дар сурати гунаҳкор будани ҳар ду (якчанд) молик андозаи ҷуброни зарар мувофиқи дараҷаи гуноҳи ҳар кадоми онҳо муайян карда мешавад. Ҳангоми имконнопазирии муқаррар намудани дараҷаи гуноҳ, масъулият байни соҳибмулкони баробар тақсим карда мешавад.

2. Ҳеҷ кадоме аз соҳибмулкони киштиҳои ҳавоии бо ҳамдигар бархӯрда гунаҳкор ҳисобида намешаванд, агар бо тартиби муқарраргардида ҳолати дигар исбот карда нашавад.

3. Ҷавобгарии молумулкӣ барои зараре, ки ба ҳаёт ва саломатии мусофири киштии ҳавоӣ расонда шудааст, инчунин барои зараре, ки ба молу мулки дар киштии ҳавоӣ будаи шахсони сеюм расонда шудааст, мутобиқи Кодекси мазкур ба зиммаи соҳибмулкони киштии ҳавоӣ воғузур мегардад. Дар ин маврид соҳибмулки киштии ҳавоӣ дар асоси қисми 1 моддаи мазкур нисбат ба гунаҳкор ҳуқуқи талаби акс (даъвои акс)-ро дорад.

Моддаи 111. Суғуртаи ҳатмии масъулияти соҳибмулки киштии ҳавоӣ барои зараре, ки ба ҳаёт, саломатӣ ё молу мулки шахсони сеюм расонда шудааст

1. Суғуртаи масъулияти соҳибмулки киштии ҳавоӣ барои зараре, ки ҳангоми истифодабарии киштии ҳавоӣ ба ҳаёт, саломатӣ ё молу мулки шахсони сеюм расонда шудааст, ҳатмист.

2. Ҳангоми иҷрои парвозҳо ва корҳои авиатсионӣ дар фазои ҳавоӣ андозаи ҳадди ақалли маблағи суғурта барои ҳар як килограмм вазни ҳадди ниҳоии киштии ҳавоӣ ба андозаи на камтар аз ду нишондиҳанда барои ҳисобҳо дар рӯзи бастанӣ шартнома муқаррар карда мешавад.

3. Ҳангоми иҷрои парвозҳои байналмилалӣ ва корҳои авиатсионӣ дар фазои ҳавоии давлатҳои хориҷӣ андозаи ҳадди ақалли маблағи суғурта мутобиқи қонунгузориҳои давлати дахлдори хориҷӣ муқаррар карда мешавад.

Моддаи 112. Суғуртаи ҳатмии ҳаёт ва саломатии аъзои ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ

1. Суғуртаи ҳаёт ва саломатии аъзои ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматнашон ҳатмӣ мебошад.

2. Маблағи суғурта барои ҳар як узви ҳайати парвозии киштии ҳавоӣ ба андозаи на камтар аз як ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо дар лаҳзаи бастании шартномаи суғурта муқаррар карда мешавад.

Моддаи 113. Суғуртаи ҳатмии масъулияти интиқолдиҳанда дар назди мусофири киштии ҳавоӣ

1. Интиқолдиҳанда уҳдадор аст масъулиятро барои зараре, ки ба ҳаёт ва саломатии мусофири киштии ҳавоӣ расонда шудааст, инчунин барои зараре, ки ба бағоч ва ашёи ҳамроҳдоштаи мусофир расонда шудааст, суғурта намояд.

2. Маблағи суғуртаи ҳар як мусофири киштии ҳавоӣ, ки дар шартномаи суғуртаи ҳаёт ва саломатии мусофир пешбинӣ шудааст, дар ҳаҷми на камтар аз як ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо дар рӯзи фурӯши чипта муқаррар карда мешавад.

3. Маблағи суғуртае, ки дар шартномаи суғуртаи бағоч пешбинӣ шудааст, ба андозаи на камтар аз ду нишондиҳанда барои ҳисобҳо барои ҳар як килограмм вазни бағоч муқаррар карда мешавад.

4. Маблағи суғуртае, ки дар шартномаи суғуртаи ашёи ҳамроҳдоштаи мусофир пешбинӣ шудааст, ба андозаи на камтар аз даҳ нишондиҳанда барои ҳисобҳо муқаррар карда мешавад.

5. Ҳангоми иҷрои парвозҳои байналмилалӣ суғуртаи масъулияти интиқолдиҳанда дар назди мусофирони киштии ҳавоӣ, аз ҷумла масъулият барои гум кардан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бағоч, инчунин ашёи ҳамроҳдоштаи мусофирон ҳатмӣ мебошад. Андозаи маблағи суғурта набояд аз маблағи пешбиниамудаи санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Тоҷикистон ё қонунгузории давлати дахлдори хориҷӣ камтар бошад.

Моддаи 114. Суғуртаи ҳатмии масъулияти интиқолдиҳанда дар назди соҳиби бор ё боринтиқолдиҳанда

Интиқолдиҳанда уҳдадор аст масъулиятро дар назди соҳиби бор ё боринтиқолдиҳанда барои гум шудан, камомад ё осеб дидани (вайрон шудани) бор ба маблағе суғурта намояд, ки андозаи он барои ҳар як килограмм вазни бор аз ду нишондиҳанда барои ҳисобҳо дар лаҳзаи додани борхати авиатсионӣ (молию нақлиётӣ) муқарраршуда набояд камтар бошад.

**Моддаи 115. Суғуртаи ҳатмии масъулияти истифодабаранда
хангоми иҷрои корҳои авиатсионӣ**

Истифодабаранда уҳдадор аст масъулияти худро барои зараре, ки аз
ҷониби ӯ метавонад дар робита бо иҷрои корҳои авиатсионӣ расонда шавад,
суғурта намояд.

БОБИ 15. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

**Моддаи 116. Ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи истифодаи фазои
ҳавоӣ ва авиатсия**

Ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи истифодаи фазои ҳавоӣ ва авиатсия
тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, шартномаҳои байналмилалии
Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон
онҳоро эътироф кардааст, амалӣ карда мешавад.

**Моддаи 117. Ҷавобгарӣ барои риоя накардани талаботи Кодекси
мазкур**

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои риоя накардани талаботи Кодекси
мазкур тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида
мешаванд.

**Моддаи 118. Дар бораи аз эътибор соқит донистани Кодекси фазои
ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон**

Кодекси фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 ноябри соли 1998
(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1998, № 23-24, мод. 342; с.
2005, № 12, мод. 631; с. 2007, № 7, мод. 685; с. 2008, № 10, мод. 806; с. 2011,
№ 12, мод. 839; с. 2013, № 7, мод. 506; с. 2015, № 3, мод. 203; с. 2016, № 5,
мод. 366; с. 2022, № 12, қ. 2, мод. 773) аз эътибор соқит дониста шавад.

Моддаи 119. Тартиби мавриди амал қарор додани Кодекси мазкур
Кодекси мазкур пас аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Эмомалӣ РАҲМОН

ш. Душанбе, 13 ноябри соли 2023, № 1999

Қарори Маҷлиси намояндагони

Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Оид ба қабул кардани Кодекси фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мутобиқи моддаи 60 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор мекунад:

1. Кодекси фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул карда шавад.

2. Қарори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 ноябри соли 1998 (Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1998 № 23-24, мод. 342; с. 2005, № 12, мод. 631; с. 2007, № 7, мод. 685; с. 2008, № 10, мод. 806; с. 2011, № 12, мод. 839; с. 2013, № 7, мод. 506; с. 2015, № 3, мод. 203; с. 2016, № 5, мод. 366; с. 2022, № 12, қ. 2, мод. 773) аз эътибор соқит доништа шавад.

Раиси Маҷлиси намоёндагони

Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

ш. Душанбе, 21 юни соли 2023, № 1033

М. ЗОКИРЗОДА

Қарори Маҷлиси миллии

Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар бораи Кодекси фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мутобиқи моддаи 60 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор мекунад:

Кодекси фазои ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷонибдорӣ карда шавад.

Раиси Маҷлиси миллии

Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон.....Рустами ЭМОМАЛӢ

ш. Душанбе, 3 ноябри соли 2023, № 421